

Amerikansk serie goes to Sweden *Det går inte att regissera bort en dålig text* *40-åriga Norrlandsoperan storsatsar*

scen & film

Teaterförbundets tidning

Vi väntar oss dialog och en aktiv kulturpolitik!

UNDER POLITIKERVECKAN i Almedalen hördes många kollegor sucka: "Inte ett enda ord om kultur i partiledarens tal!" Och visst var det så. Det som lyftes fram var så kallade tyngre frågor. Våra frågor om scen- och filmpolitik finns med i debatten under våren och en bit in på sommaren. Men ju närmre valet vi kommer desto längre ner på listan förpassas de kulturpolitiska visionerna och villkoren för våra yrkesverksamma.

"Vi är inte grädden på moset, vi är jätten i degen" brukar jag citera och menar att konst och kultur är en av de viktigaste grunderna för demokrati och välfärd. Och borde alltid finnas på agendan för våra politiker.

Särskilt viktig är den givetvis för den som efter valet får ansvaret som kulturminister. Jag överlämnar gärna några råd, eller snarare uppmaningar. Vi vet vad vi talar om och det finns mycket att göra för att stärka scen- och filmområdet:

Skrota det nuvarande filmavtalet!

Det har sedan länge spelat ut sin roll och måste ersättas med något nytt för att utveckla och säkra produktionen av konstnärlig, svensk film. Se till att forma en ny filmpolitik som både har ett konstnärligt fokus och som garanterar en kontinuerlig och stabil produktion.

Uppfyll våra krav för den fria scenkonsten!

Under våren har Teaterförbundet tillsammans med Dans-Teatercentrum arrangerat regionala möten med politiker och utövare där vi presenterat förslag att säkra och utveckla den scenkonst som skapas av fria aktörer. Fem viktiga punkter är: fördubbla anslagen, skapa tydliga kriterier för att söka anslag, garantera alla elever rätten att möta scenkonst varje termin, stärk arrangörerna och stöd kulturskaparna.

Läs: "Upprop för den fria scenkonsten" på vår hemsida. Slå vakt om scenkonstinstitutionerna!

Många års av urholkning av anslagen, det vill säga när anslagen inte räknas upp med ofrånkomliga kostnadsökningar, undergräver möjligheten att utvecklas. Institutionerna måste ges möjlighet att upprätthålla kvalitet och få ökat utrymme för förnyelse

En nystart på pensionsfrågan!

Teaterförbundet har länge arbetat för att modernisera pensionerna på scenkonstens institutioner. Detta för att anpassa dem till

förändringarna i det allmänna pensionssystemet och till utvecklingen av en frilansarbetsmarknad. Men regeringens misskötsel av frågan gör att det vore oansvarigt att påbörja avvecklingen av den så kallade PISA-förordningen från den 1 januari 2015. Det krävs ett omtag där frågan bereds i ett förtroendefullt samarbete mellan regeringen och branschen.

Bygg ut teater-dans och musikallianserna!

En stor majoritet av alla verksamma inom scen och film är idag frilansare med otrygga och osäkra anställningsvillkor. De konstnärliga allianserna ger förutsättningar för tillhörighet och kompetensutveckling. En helt unik och framgångsrik svensk modell som stärker de yrkesverksamma. Skapa också motsvarigheter för övriga yrkesgrupper!

För en dialog med oss yrkesverksamma inom scen och film!

Vi som arbetar inom scen- och filmområdet äger alla stor kunskap om hur scen- och filmpolitiken fungerar i verkligheten. Det gäller frågor som varför Skapande skola inte har blivit ett lyft för den fria scenkonsten. De regionala Kulturkraftsprojektens framgång och vad det innebär om de inte får en fortsättning. Betydelsen av en väl fungerande upphovsrätt och att dess intäkter också når de yrkesverksamma. Vilka ändringar som krävs för att trygghetssystem även ska fungera för oss. Och mycket mera.

Svensk scen- och filmkonst står stark och är konstnärligt högtstående. Medvetenheten växer hos allt fler om scen- och filmkonstens roll i ett demokratiskt samhälle och dess ekonomiska och sociala betydelse. Vi vill att denna kreativa aktivitet ska mötas av en aktiv kulturpolitik. Vi är väl förberedda för en dialog med vår nya kulturminister!

ANNA CARLSON
ORDFÖRANDE

PÅ OMSLAGET: INGELA BRIMBERG SOM ELEKTRA
FOTO: MATS BÄCKER

scen & film – TEATERFÖRBUNDETS TIDNING

Utkommer med åtta nummer per år och sänds utan särskild beställning kostnadsfritt till Teaterförbundets medlemmar.
Prenumerationspris: 350 kronor/år.

Ansvarig utgivare: **Jaan Kolk**. Chefredaktör: **Magdalena Boman**.

Layout: **Magdalena Boman**.

Grafisk form: **Mu ab**

Återkommande medarbetare: **Annicka Istemo, Gert Lundstedt, Kristian Pohl**.

Redaktionskommitté: **Åse Axberg, Frida Beckman,**

Mireille Bergenström, Eleonor Fahlén, Jaan Kolk, Minna Krook, Martyna Lisowska Söderberg.

Postadress: Teaterförbundet, Box 127 10, 112 94 Stockholm.

e-post: magdalena@mboman.se, magdalena.boman@teaterforbundet.se

Besöksadress: Kaplansbacken 2A.

Telefon: 08-441 13 00. Fax: 08-653 95 07. Redaktion: 070-664 55 59.

Annonser: **SB-Media AB**, Axel Simonsson, tel: 08-545 160 72.

Tryck: **DanagårdLitho**, Ödeshög 2014.

Repro: **Cicero Tryck och media**.

ISSN 2001-5518

Scen & film är medlem i Sveriges Tidskrifter

Pdf på tidningen finns även på TFs hemsida: www.teaterforbundet.se

4 MÅNADENS BILD

7 DEBATT I ALMEDALEN OM FRI SCENKONST

8 NY OFFENSIV POLITIK KRÄVS FÖR FILMPOLITIKEN

10 INTERVJU: MÅNS CLAUSEN

12 AMERIKANSK SERIE SPELAS IN I STOCKHOLM

18 STORSATSNING PÅ NORRLANDSOPERAN

26 MER FOKUS PÅ AUDITION-TEKNIK

32 TEXTEN KOMMER ALLTID FÖRST

40 FILMAVTALET FÖRLÄNGS - IGEN!

Nästa nummer kommer den 22 oktober

Presstopp den 3 oktober

10 Måns Clausen. Foto: Michael Melansen

12 Inspelning av "100 Code". Foto: Micke Lundström.

18 Ur "Elektra". Foto: Mats Bäcker.

30 Ur föreställningen "Sound of Music".

På bild: Peter Gröning och Klara Nilsson. Foto: Anneli Riananen Lundberg.

Modebild som provocerar

Kicki Nilsson/CON Photography

Scenografin till "Lasse Maja – En musikal" på Örebro länsteater. Zofi Nilssons scenbild ledde till lutande regianvisningar för de på scen.

Namn: Zofi Nilsson.

Ålder: 46 år.

Yrke: Scenograf.

Gör just nu: Kostymer till föreställningen "Illusioner" för Teater Galeasen, förbereder en barnpjäs med häst som tema för Riksteatern, och bland annat Amadeus för Smålands Musik och Teater. Ska också vara Sveriges huvudnummer i montern under Pragquadriennalen 2015.

Kulturupplevelse som inspirerar: Victoria & Albert museum i London är

fantastiskt. Jag besöker det alltid varje gång jag är där. Svetlana Aleksijevitj reportagebok Tidens second hand: slutet för den röda människan var en otroligt intressant bok som ger perspektiv både över dåtidens Sovjetunionen och dagens Ryssland.

AV ALLA BILDER SOM ZOFI NILSSON sett så är den av modedesignern Robert Nettarp, den som tydligast etsat sig fast i huvudet.

– Det finns flera skäl till det. Den berör mig starkt och är samtidigt svår att analysera. Jag har själv en bakgrund som scenograf i mode- och reklamvärlden och har jobbat en hel del med Robert Nettarp. Han var väldigt intuitiv. Jag tycker om att bilden drar mot det holländska 1600-tals måleriet, samtidigt som det sitter en plexiglasskärm på hennes huvud. Man ser tydligt att det är en modern bild. Jag använde mig av bilden i föreställningen "Krig och fred" på Stadsteatern 2008.

Robert Nettarp dog oväntat 2002, endast 32 år gammal. Men han var redan då en stjärna i modevärlden. Hans provocativa

bildspråk ifrågasatte skönhetsidealen och rörde sig i konstens gränsland. Våld och smärta var ett återkommande tema i Robert Nettarp bilder, och "Åse Beautiful pain" har ställts ut vid flera tillfällen, senast på Fotografiska museet 2010.

– Titeln är sjukt provocerande, hon är så vacker i det sönderslagna och med strypmärkena runt halsen. Bilden upprör så att man vill gråta.

Att röra sig mellan den utåt sett individcentrerade modescenen och scenkonstens kollektiva scenkonstarbete har berikat, inspirerat och vidgat Zofis uttryckssätt.

– Båda världarna är egentligen extremt kollektiva i sina arbetsmetoder. Men i modevärlden finns inga avtal, där gäller gratisarbete.

MAGDALENA BOMAN

Robert Nefzarp / Link Image

Svensk roadmovie på romani

Inspelningen av Sophelikoportern – en roadmovie med romer och som utspelar sig på romani har precis avslutats. En kommentar till den aktuella tiggeridebatten i Sverige och romernas utsatthet och utanförskap.

DET FINNS ETT STORT INTRESSE för projektet internationellt, berättar Andreas Emanuelsson på Bob film Sweden.

I Europa finns det mellan 14 och 18 miljoner människor som talar romani.

– Vi hoppas förstås att filmen ska väcka diskussion, fortsätter Andreas Emanuelsson.

Det är Jonas Selberg Augustsén som tidigare gjort novellfilmen "Höstmannen" och kortfilmen "Myrlandet", på norrbottenska minoritetsspråk som nu långfilmsdebuterar med projektet.

– Jag har länge burit idén till filmen, och kom på att historien passade alldeles utmärkt för resandefolket, berättar Jonas Selberg Augustsén.

Sophelikoportern beräknas vara klar för biopremiär våren 2015. Den handlar om

tre ungdomar som ska frakta ett väggur med bil genom landet till sin mormor.

– Det finns ett grundtema i filmen som beskriver en slags alienation i folkhemmet. Det kan ju vem som helst känna, men i romernas fall blir den extra tydligt, säger Jonas Selberg Augustsén.

Huvudrollsinnehavarna, som talar både romani och svenska, är i tjugooårsåldern och har ingen tidigare erfarenhet av film.

– Jag är väldigt nöjd med materialet som vi nu precis har börjat klippa. Känner mig helt trygg med projektet, vi har fått mycket positiv respons runt om i Europa. Vi har fått stöd från SFI, men SVT gick tyvärr inte in med några pengar. Det lär de nog ångra, för filmen kommer att bli jävligt bra, säger Jonas Selberg Augustsén segervisst.

MAGDALENA BOMAN

BAROMETERN

Är kulturpolitiken avgörande för hur du röstar i valet?

"Ja, men det är som att välja mellan pest och kolera"

Anna-Lina Hertzberg, regissör:

– Ja... det är den, men det är verkligen som att välja mellan pest och kolera. Det finns inget parti som jag väljer, det handlar snarare om att välja bort det som är minst illa. Vi befinner ju oss i ett akut läge, och det finns otroligt mycket som måste göras, långt mer än vad de olika partierna föreslagit. Det krävs långsiktighet för att trygga arbetsmiljön för de konstnärliga processerna.

"Ja, kulturpolitiken har varit anonym under alliansens regeringsperiod"

Claes Wilhelm Engström, teaterpedagog, ordförande avd 103:

– Ja, så till vida att jag hoppas på ett regimskifte. Kulturpolitiken har varit anonym under alliansens tid vid makten och vår kulturminister har varit flat. Kulturarbetarna har fått det sämre under den borgerligt ledda regeringen, systemet har urholkats, a-kassan har försämrats. Tyvärr tror jag kanske att vissa tendenser är här för att stanna, som att våra skolbarnen får se färre föreställningar och färre jobb hos fria grupper. Men jag förväntar mig ändå att kulturen ska få en mer framträdande roll vid ett regeringsskifte och om en röd/grön regering kommer till makten.

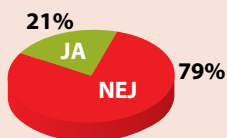
"Ja, jag hoppas det blir så rosa som möjligt i kulturpolitiken"

Frida Modén Treichl, musikalartist:

– Ja! Inget fungerar idag, skolpolitiken och kulturfrågorna har kollapsat. Alla teatrar går på knäna, personalen är sönderstressad och underbemannad. Alla gör kassako-föreställningar och försöker konkurrera med privatteatrar. Jag vill ha det så rosa som möjligt i kulturpolitiken. Jag hoppas partiet kommer in och rör om i grytan. Det är Miljöpartiet, Vänstern och F! som står för den bästa kulturpolitiken och som kan pusha fram en annan utveckling.

Fråga i förra numret:
Ska du gå på sommarteater?

Hur gör du?
Är kulturpolitiken avgörande för hur du röstar i valet?

Svara **Ja** eller **Nej** på:
www.teaterforbundet.se

"Man ska ha råd att vara frilansare"

Kulturen är ingen valfråga. Men påverkanskampanjen för den fria scenkonsten fortsätter.

I MAJ INLEDDES ETT UPPROP för den fria scenkonsten. Avsikten är att få igång en diskussion med makthavarna om behovet av rejält förbättrade villkor; om alltifrån anslag och verksamhetsplanering, till arrangörers och kulturskapares villkor. Under Almedalsveckan samtalade förbundsstyrelsens Simon Norrthon med representanter från riksdagens kulturutskott: ordförande Gunilla C Carlsson (S) och ledamoten Cecilia Magnusson (M).

– Generellt läser politikerna uppropet och säger att "det här ser ju bra ut". Men det är nu länge sedan anslagen räknades upp, sammanfattar Simon Norrthon politikernas inställning.

Enligt uppropet har pris- och löneökningarna sedan 2006 varit 30,5 procent, medan anslagsuppräkningen stannat på 5,4 procent.

Vad sa debattörerna i Almedalen?

– Carlsson ville fördubbla anslagen men kan inget lova. Medan Magnusson inte tyckte att det ska gå till så. Moderaterna vill ha in mer privata intressen och att den fria scenkonsten ska upp till bevis.

I centrum för samtalet stod finansiering och strukturer.

– Det behövs en infrastruktur av institutioner, fria grupper,

teater- och dansallianser och kompetensutvecklingscentra som Trappan i Västra Götaland och Kulturkraftprojekten i Skåne och Stockholm för att underhålla helheten.

Idag går de på knäna och kulturkraftprojekten ligger i malpåse.

– Institutionerna är beroende av att det finns frilansare när de behövs. Därför måste allianserna utökas, de är på tok för små idag.

Man ska ha råd att vara frilansare, understryker Norrthon, och för det behövs beslutsfattare som har insikt i utövarnas arbetsvillkor.

– Det är inte värdigt att efter högskoleutbildning och ett långt konstnärsliv behöva leva på så usla villkor och med mössan i hand.

Någon valfråga blev inte kulturen i årets val. Men det bara understryker vikten av att fortsätta diskutera frigrupsfrågan i andra sammanhang, menar Simon Norrthon.

GERT LUNDSTEDT

Uppropet finns att läsa i sin helhet på Teaterförbundets hemsida.

Filmregissörer samlas i Malmö

Europas filmregissörer kongressar i Malmö med svensk ordförande. Upphovsrätten står i fokus.

SAMMANSLUTNINGEN FÖR europeiska filmregissörer, FERA, genomför den 19–21 september sin årliga kongress, den här gången i Malmö.

Vid förra årets kongress valdes Håkan Bjerking, ordförande i Sveriges Filmregissörer, även till ordförande i FERA och han leder kongressen i Malmö.

– Bland annat kommer vi att ta upp upphovsrätt utifrån de olika ländernas regelverk, och kontraktsskrivning.

EUs nya kulturprogram Creative Europe – där filmregissörer till skillnad från tidigare nu utesluts från att kunna söka pengar – kommer också att diskuteras, liksom The Scandinavian Model.

– Scandinavian Model är en anledning till att vi är i Malmö. Sverige och Danmark är förebilder inte bara i Norden utan i Europa och kanske hela världen. för hur vi tar fram och utvecklar tv-serier. Tv-serien Bron har idag sålts till fler än 200 länder. Världsrekord!

– Orsaken bakom framgångarna stavas bland annat bra arbetsvillkor.

– Vi har mycket bättre arbetsvillkor i Sverige och Danmark och våra produktionser står högt i kurs.

Du nämnde att kontraktsskrivning tas upp på kongressen?

– Vi undersöker exempel på kontraktskrivning över hela Europa. Tar fram och

visar upp bra exempel. Tanken är att exportera modellkontrakt till övriga Europa.

En fråga som står i centrum i FERAs dagliga arbete är frihandelsavtalet TTIP (Transatlantic Trade and Investment Partnership).

– Amerikanerna vill i frihandelsförhandlingarna inte acceptera våra filminstitut och regionala filmfonder, eller att vi gynnar den inhemska filmen. Vi måste stå upp för att hålla kulturen borta från avtalet, och att Europas länder nationellt får reglera sin filmpolitik.

GERT LUNDSTEDT

"Viktigt att diskutera alternativ till filmavtalet"

Både avtalet för finansiering av svensk film och den nuvarande licensmodell för SVT/SR/UR är starkt ifrågasatta. Teaterförbundet vill ta ett samlat grepp om frågorna och föra ihop finansiering av filmen och public service – en tanke som stöds av Film & TV-producenterna.

I SOMRAS SADE Film & TV-producenter-na upp Filmavtalet eftersom de anser att avtalet spelat ut sin roll och är inte anpassat till dagens digitala värld.

I en debattartikel efterlyser ordföranden Björn Rosengren samtidigt en ny offensiv kultur- och mediepolitik för det digitala samhället och som omfattar mer än biograffilm. "Vi ser mer film än någonsin tidigare. Trots det har de totala intäkterna till svensk film under de senaste tre åren minskat med ett belopp större än hela det årliga statliga stödet till svensk film" skriver han.

En ny mediepolitik är alltså nödvändig, menar Rosengren och relaterar på samma gång till ett ökat intresse för en public service-skatt, i och med att användningen

av surfplattor och datorer inte längre per automatik gör användaren skyldig till en tv-avgift.

– Vi har talat om detta inom Teaterförbundet. Om det skulle vara möjligt att baka ihop en slags public service-skatt med fokus på tre delar: ett statligt filmstöd, den public service-del som är stöd till filmen idag och den del som säkerställer de 10 procent som idag går tillbaks till filmen från biografmarknaden. Detta för att kunna garantera en viss nivå på stödet så att det inte fluktuerar år från år och för att filmpolitiken ska vara oberoende av finansdepartementet och för att slippa vara lika styrd av biografägarna som idag. Hur sedan bredbandsleverantörer och internet-distributörer ska komma med på tåget är

oklart, säger Håkan Bjerking, ordförande för Sveriges Filmregissörer.

För tillfället för Bo Eric Gyberg och kulturdepartementet samtal i form av en slags "think tank" med alla intressenter i branschen, bland dem också Teaterförbundet. Både Film och TV-producenterna och Teaterförbundet menar att det är viktigt att koppla ihop frågor om filmen, public service och digitalisering.

– Det nuvarande avtalet har spelat ut sin roll, även om regeringen vill förlänga det ytterligare ett år. Därför är det nödvändigt att föra en konkret diskussion om alternativen till filmavtal, säger Teaterförbundets ordförande Anna Carlsson.

MAGDALENA BOMAN

HALLÅ DÄR...

Tydligt och rakt i kulturens Kina

Hallå där, Mathias Lafolie, regissör och tidigare ordförande i Svenska Regissörföreningen. Grattis till ditt nya jobb som kulturråd i Peking som du börjar den 1 september. Vad gör egentligen ett kulturråd?

– Mitt uppdrag är att verka för ett ömsesidigt kulturutbyte av olika konstarter och skapa förbindelser samt samarbetsprojekt mellan Sverige och Kina. Vi har mycket att tillföra varandra.

Du har jobbat i Kina under flera år och regisserat sju produktioner där. Dessutom är du professor för The Central Academy of Drama, en motsvarighet till StDH, Stockholms Dramatiska högskola. Vad har vi svenskar att lära av kinesisk kultur?

– Det bubblar i det kinesiska kulturlivet. Jag har mött en imponerande snabbhet, disciplin och seriositet hos många kulturarbetare. Dessutom har jag upptäckt en tydlighet och rakhet trots en ofta tuff och hierarkisk ledarstyrning.

Vad i svensk kultur vill du särskilt lyfta fram?

– Som blivande kulturråd vill jag inte lyfta någon specifik konstform framför någon annan, även om jag själv kommer från scenkonsten. Jag vill ha en levande dialog med representanter och utövare från olika konstområden.

Du har lång facklig erfarenhet. Kommer det att märkas i ditt kommande uppdrag?

– Genom den erfarenheten har jag en stark medvetenhet om etiska frågor, förhandlingar, jämställdhet och om vikten av dialog.

Ditt förordnande är på tre år med möjlighet till förlängning under ett år. Vad vill du att uppnå under den tiden?

– En ökad förståelse och öppenhet för våra respektive länder. Jag hoppas jag kan fungera som en länk för intressanta samarbeten inom ord, bild, form, ton, film och scen. Svenska kulturarbetare är mycket välkomna i Kina. Det finns många möjligheter till spännande möten.

Hur ska nu Svenska Regissörföreningen klara sig utan dig som ordförande?

– Det kommer att gå alldeles utmärkt. Styrelsen är ett bra och mycket välfungerande team som fortsätter det stimulerande fackliga arbetet.

GERTRUD DAHLBERG

"Misslyckanden finns inte i min värld"

Anna Carlson är omvald ordförande på fyra år. Nu vill hon satsa på att rekrytera fler medlemmar inom tv och prioritera musikalartister.

VID SOMMARENS RIKSSTÄMMA omvaldes skådespelaren Anna Carlson till Teaterförbundet för scen och films ordförande på ytterligare fyra år och går därmed in på sin tredje ordförandeperiod.

En viktig fråga som hon tycker att styrelsen har arbetat med under den senaste fyra åren är att förtydliga att förbundet också finns till för dem som jobbar med film och tv.

– Vi behöver vara ännu tydligare med att det är ett förbund för alla, vilket vi bland annat har gjort genom att byta namn till Teaterförbundet för scen och film.

Några specifika insatser för filmen på senare år har exempelvis varit en större närvaro på filmfestivaler, samt arbetet med arbetsmiljöfrågor.

– Vi håller just nu på med att ta fram ett stort projekt om utbildning i arbetsmiljö för producenter och produktionsledare, vilket vi gör tillsammans med medieföretagen.

På tv-området så handlar det initialt om att rekrytera fler medlemmar. Just nu är Teaterförbundet också i färd med att kartlägga hela tv-sidan.

Ett annat prioriterat område framöver är musikalartisterna.

– Här har ju arbetstillfällena i viss mån ökat eftersom institutionerna alltmer gör musikaler. Där finns också mycket att göra på privatteatersidan, men det är inte alltid lätt för en musikalartist att berätta att man är aktiv i Teaterförbundet.

Vid sidan av film, tv- och musikalområdet finns också de ständigt pågående frågorna. Som den om mångfald. Här ser Anna Carlson hur förbundet kan göra mer.

– Där har vi halkat efter. Liksom med andra diskrimineringsfrågor. Men en del har vi gjort. Som vårt samarbete med Svensk Scenkonst vilket resulterade i mångfaldschecken (ett verktyg i arbetet med att skapa mångfald på arbetsplatserna och på scenerna, reds anm).

Finns det några frågor som du tycker att Teaterförbundet har misslyckats med att driva under de senaste fyra åren?

– Ja, att våra filmregissörer ständigt vill ha en form av standardkontrakt med Tv och film-producenterna. Den frågan har legat och malt i evigheter. Med tanke på hur arbetsmarknaden ser ut idag, så kan man ju också säga att det finns väldigt mycket mer att göra. Men jag vill inte tala om misslyckanden. Det finns inte min värld! Jag ser snarare alla frågor som att vi är på väg någonstans. Med vissa har vi kommit långt fram och med andra inte.

YLVA LAGERCRANTZ SPINDLER

Kristian Pohl

Det finns mycket förbundet kan ta tag i, vi har kommit långt fram i vissa frågor, men inte i andra, menar förbundsordförande Anna Carlson.

Måns efterlyser mindre ängslighet på teatrarna

Helst skulle han bara vilja "grotta ner sig i olika roller". Ändå engagerar sig Måns Clausen aktivt för att kulturarbetare med en annan härkomst ska ges utrymme på scener och på film.

PÅ VÄG TILL INTERVJUN med skådespelaren Måns Clausen leker jag med tanken på att överhuvudtaget inte ställa de frågor om hudfärgens betydelse vid rollbesättning och mångfaldsarbete som mitt block är fullt av. Utan bara låta intervjun handla om hans rollprestationer, punkt.

– Jag önskar att jag fick jobba hundra procent med mitt skådespeleri, säger Måns Clausen när vi hittat ett lagom lugnt hörn på ett fik nära Centralen.

Det är tidig sensommarkväll och han kom nyss med tåget från Eskilstuna, där han repeterar en kortpjäs som ingår i Dramatens temasatsning på nationalism.

– Men i och med att det ser ut som det gör så tvingas jag att bolla med de här frågorna. För ser man ut som jag så spelar man inte på samma planhalva, det är bara fakta – titta på hur det ser ut på scenerna, och film ska vi inte ens tala om! Då känner jag att jag får försöka göra något åt det, påverka genom samtal, genom att engagera mig fackligt och visa på alternativ, fortsätter han.

Nej, att inte låtsas om att Måns Clausen är en svart skådespelare med allt vad det för med sig är förstås otänkbart. Ändå var det inte något han själv ägnade en tanke åt när han gav sig in på skådespelarbanan.

– Jag var överhuvudtaget väldigt naiv. På Scenskolan i Malmö var det många som hade medvetna drömmar, som ville uttrycka sig och hade mål. Men det fanns inte på kartan för mig, det som har drivit mig hela tiden är att det är roligt att stå på scen.

Efter scenskolan har Måns Clausen framför allt jobbat på Dalateatern i Falun, där den tidigare teaterchefen och numera vännen Astrid Assefa öppnade hans ögon för frågor om identitet och mångfald inom scenkonsten. Och där han som anställd fått utvecklas i lugn och ro genom att spela alltifrån Romeo till en raggare och rasist vid namn Leif Johansson.

– Ibland är det jag som har varit osäker och tagit upp frågan om jag kan spela en viss roll. Men jag har spelat alla typer av roller och det har aldrig ifrågasatts – fram till att jag gjorde Carlsson, säger Måns Clausen med ett skevt skratt.

För det var när han gestaltade en av huvudrollerna i "Hemsöborna" 2012 som Dalateatern fick ta emot rasistiska hot, vilket också uppmärksammades stort i medierna. Men problemet, påpekar Måns, inskränker sig inte till de som han numera vet kallar sig kultur- och socialkonservativa nationalister. Resten av samhället, inte minst kultursektorn, har också ett ansvar.

– För dem som skickade hoten var det hemskt att en svart skådespelare rörde vår nationalikon Strindberg. Men hade det hänt överallt i Sverige hade det inte blivit någon nyhet. Jag skulle öns-

ka att teatern inte var så ängslig utan vågade spegla samhället som det ser ut, säger han.

IDAG ÄR MÅNS CLAUSEN PÅ SÄTT och vis lite tacksam över det som hände. För att det bidrog till att lyfta frågan och för att det, på ett mer personligt plan, har fått honom att engagera sig än mer. Den drivkraften var också en bidragande orsak till att han för ett drygt år sedan lämnade Falun och Dalateatern för att testa livet som frilansande skådespelare med Stockholm som bas.

Här jobbar han exempelvis för Tryck, en ideell förening som har satt ihop en katalog med svarta kulturarbetare, och som bland annat inlett en dialog om ett samarbete med SVT.

– Tryck är en väldigt bra och pådrivande kraft. Det har varit stressande ekonomiskt men jätteutvecklande för mig som person och som konstnär att jobba aktivt med de här frågorna. Men nu har jag blivit extremt spelsugen, säger Måns Clausen.

Lyckligtvis saknas det inte speltillfällen: efter Dramatenuppträdandet väntar repetitioner av en ungdomspjäs skriven av Anders Duus på Scenkonst Sörmland.

Hur hinner du med allt?

– Nej, det är galet. Dessutom ska jag bli pappa i november så vi är mitt upp i att sälja två lägenheter och renovera en tredje. Det är barn, det är teaterproduktion, det är fackligt arbete, räknar Måns Clausen upp, skakar på huvudet men ser ändå väldigt nöjd ut.

Allt är ju roliga grejer!

LISA BODA

Född: 1974 i Addis Abeba i Etiopien, kom till Göteborg när han var tio månader gammal.

Bor i dag: Stockholm, flyttar i dagarna till Sickla strand.

Bakgrund: Gick på Scenskolan i Malmö och har även studerat i New York. Dalateatern var länge hemmascenen, nu frilansar han.

Hjärtefråga: Mångfald. Sitter med i Förbundsstyrelsen på Teaterförbundet och är aktiv medlem i Tryck, en ideell förening för svarta kulturarbetare.

Dessutom: Har varit gästkrönikör i SR P4 Dalarna och extraknacker i en hotellrestaurang.

Aktuella roller: Medverkar i temakvällen "Jag vill leva jag vill dö i Sverige" på Dramaten den 9/9 samt har en huvudroll i "Mår i stort sett bra", med urpremiär 30/10 på Scenkonst Sörmland.

Med egna ord: Skriver själv om sina reaktioner efter hoten kring "Hemsöborna" på <http://www.teaterrummet.se/allan.html>

Amerikansk kriminalstory i svensk tappning

Scandinavian crime är hett utomlands. Tv-serier som "Bron" och "Brottet" har skapat ett sug efter remakes på skandinaviska serier men det har också lockat hit amerikaner. I "100 code" krockar det amerikanskt snabba och tuffa med svensk sävlighet.

Micke Lundström

Inspelning av "100 Code" i Bredäng centrum.

UNDER SEX INTENSIVA MÅNADER har inspelningen av detsvensk/amerikanska kriminaldramat "100 Code" spelats in i Stockholm och dess förorter. I den försöker den omaka polisduon, spelad av Michael Nyqvist och Dominic Monaghan (känd från "Sagan om ringen" och i tv-serien "Lost") stoppa en seriemördare som förefaller ha flyttat från New York till Stockholm. Monaghan är New York-snuten Tommy Conley som tvingas samarbeta med den svenska polisveteranen Mikael Nyqvist – i ett land Conley inte känner till, och där karaktärerna möter problem när de ska knäcka varandras kulturella koder.

– Det är ett tätt manus. Amerikanerna har mer energi i sina manus och det friskar upp. Men det är mycket mord, mycket svärta. Så jag har försökt hitta lite humor i de kulturkrockar som sker, säger Andreas Öhman, en av blockregissörerna.

Det är första gången som en svensk/amerikansk kriminalstory produceras i Sverige. Upprinnelsen till det är att manusförfattaren och regissören Bobby Moresco (som skrev manus till "Million Dollar baby" och Oscarsbelönade "Crash") stötte ihop med den svenske producenten Henrik Bastin i Los Angeles. Han i sin tur sålde in seriekonceptet till Kanal 5 och kopplade in Joakim Hansson som producent för Strix Drama. Tanken är att göra en kriminalserie för den svenska, tyska och förhoppningsvis – amerikanska marknaden.

I Stockholmsförorten Örnberg huserar produktionen i en industrilokal som omvandlats till en inspelningsstudio om 4000 kvadrat. Att bygga en studio var det enda möjliga för att få ekonomin att gå ihop, menar Joakim Hansson.

– Det här är första gången jag jobbar med Kanal 5, de enga-

gerar sig sällan i svenska serier. Men det har varit en allt igenom positiv upplevelse. Däremot har det varit svårt att gifta ihop den här svensk/amerikanska produktionen rent avtalsmässigt, säger Joakim.

SERIEN SPELAS IN TILL 75 PROCENT på engelska – en kul upplevelse för både team och skådespelare, menar Joakim. Bobby Moresco är seriens showrunner men han har även regisserat de tre första avsnitten. Han står för idé och koncept, har format karaktärerna, dess resor och utveckling. En annan av avsnittsförfattarna till manuset, amerikanen Billy Tangradi har fått uppgiften att övervaka seriens fortsatta produktion, när Bobby inte befinner sig i Sverige. För Andreas Öhman i sin roll som blockregissör, har Billy varit ett stort stöd.

– Det har varit befriande att få förlita sig till någon annans ambition och slippa behöva ta hela ansvaret själv. Billy och Bobby har ju jobbat i många år med manuset. De har ju bakgrunden klar för sig kring karaktärernas handlande, det har varit skönt att få bolla mot Billy. Karaktärerna ska ju följa en tråd, en vision. Och jag har känt stor frihet i det jag gjort. Bobby är en soft och härlig person, jag har fått ändra på vad som sägs, formulera om repliker. Jag trodde nog det skulle vara mer komplicerat än vad det var att jobba som avsnittsregissör, säger Andreas Öhman.

Som showrunner tycks Bobby vara van vid att saker görs om i hans manus, menar Andreas. Hans kärna ligger i att teckna karaktärerna. Den visuella känslan som färger och stämningar har Andreas kunnat förädla, istället för att kopiera utsnitt. Begreppet showrunner har ännu inte tagit steget in i den svenska filmvärld-

Skådespelare Johan Hallström som polismördare i "100 Code".

den, och är inte heller synonymt med begreppet conceptregissör, men det lär nog komma med tiden, säger Andreas.

– Här i Sverige har vi en alldeles för kort tv-serietradition. Manusförfattarna har inte samma status som i USA, jag tror inte heller att det idag finns tillräckligt med kunskap om jobbet här hemma, fortsätter Andreas.

Joakim Hansson är av den åsikten att det är nödvändigt att showrunners får större inflytande i Sverige, detta för att höja kvaliteten på våra serier.

– Alla showrunners i USA är skrivande och utförare av konceptet, säger Joakim Hansson.

För Andreas Öhman har det varit en trygghet i att produktionen är svensk i mötet med de amerikanska tungviktarna. Det har gjort det lättare för Joakim Hansson, men även för andra att nyansera bilden av Sverige.

– Kulturkrockar blir det absolut. Men det är ingen nackdel, tvärtom, säger Andreas Öhman.

Manuset har ju genomgått en försvenskning eftersom de kulturella koderna är andra i Sverige. Amerikanerna har jobbat om manuset en hel del – det handlar om att anpassa både dialog, betyden och byråkrati till svenska förhållanden.

– Manuset har absolut varit den största utmaningen, det ska ju funka både här och i USA. Men amerikaner är nog inte så vana vid att producenter lägger sig i det konstnärliga arbetet så som vi gör här, fortsätter Joakim Hansson.

FILMVÄRLDEN I USA ÄR MER HIERARKISK, reglerna striktare och mötet med den svenska familjära stämningen vid inspelningar har många gånger förvånat både amerikanska skådespelare och regissörer under produktionens gång.

Passaren Jacob Koppel lägger räls till nästa scen.

– Det är ett superspännande manus, välskrivet, möjligen lite amerikanskt sexistiskt. Vi har jobbat lite på bilden att alla tjejer ska vara toksnygga och blonda, skalat och fått in en och annan mörk peruk. I USA verkar det inte heller så gångbart om en person som vill något med sin karriär ska ha skägg eller skäggstubb. Där är de slätrakade. Har de skägg, är de antagligen högt uppsatta och behöver inte bry sig, eller så är skurkar. Det var nytt för mig, så är det ju inte riktigt i Sverige, säger maskören Therese Sandersson och skrattar.

Att producera serier kan liknas med en fabrik. En del ser begreppet som negativt, men för Joakim Hansson handlar det mer om att forma en metodik – rent praktiskt, ekonomiskt och konstnärligt. Men det gäller att spara på personalen, påpekar Joakim. I fallet med ”100 Code” har ett speciellt arbetstidsavtal tecknats med Teaterförbundet för att kunna möjliggöra produktionen.

– På grund av att vi har amerikanska skådespelare med har vi

tvingats att jobba 10-timmarsdagar. Det sliter på de anställda i teamet. Men hade vi hållit oss till normal arbetstid hade vi inte fått hit våra internationella skådespelare. Inspelningstiden hade blivit 1,5 månader längre. Och vi klarar inte av rent ekonomiskt att stå för den frånvaron för dem på den amerikanska marknaden.

ARBETSGIVARE OCH FACK I SVERIGE är överens om att det ska gå att jobba 10-timmarsdagar om snittarbetstiden under en fyra veckors period inte överträder 40 timmar i veckan. Övertiden ska då kompenseras genom en förlängd anställningsperiod, och generera ett lönetillägg. Men avtalet har visat sig vara alldeles för otydligt – tycker alla parter.

– Jag skulle vilja säga att det varit ett rent helvete att få ihop ett avtal med både svenska och amerikanska fack. Otroligt knepigt. Amerikanerna har ett helt annat system, där kan all arbetstid köpas ut, arbetstidslagen är så att säga dispositiv i USA. Det är den

Kostymassistent Lisa Isaksson klipper till ett skotthål i polisens tröja.

inte i Sverige, och det ska den inte heller vara tycker jag. Som producent älskar jag definitivt inte 10-timmars dagar, filmarbetare har rätt till ett privatliv. I USA existerar inget sådant. Men vårt svenska arbetstidsavtal måste ses över. Det måste bli rakare och tydligare.

Vissa teammedlemmar på "100 Code" jobbar 50-timmarsveckor i sex månader – det är tungt. I möjligaste mån har linjeproducenten Per Janerus försökt minimera antalet personer som arbetar så många timmar i sträck genom att strukturera så att avdelningarnas olika team kan dela upp arbetstiden mellan sig, men det har inte alltid fungerat. Avtalet, som det är skrivet idag, ger utrymme för olika tolkningar för när övertid ska betalas ut, det är helt enkelt inkonsekvent, menar Per Janerus. Maskören Therese Sandersson, också facklig representant vid inspelningen av "100 Code" håller med.

– Avtalet är svårt att förstå, och öppnar upp för ett slags tids-trixande. Många förstår inte vad de får i lön. Det skulle vara lättare om avtalet var formulerat som en rak timpeng vad gäller övertiden.

På hennes egen avdelning har det inte gått att reglera övertidstimmarna med fler anställda, hennes assistent måste jobba 10 timmarsdagar. Den avdelningen är i realiteten en man kort.

– Det är helt uppenbart att avtalet måste ses över. Arbetstiden är i fokus nu när vi förhandlar om ett nytt avtal med mediearbetsgivarna, säger Lars Åström, förhandlingschef på Teaterförbundet.

Att däremot få en chans att jobba med amerikanska serieproduktionsproffs har varit otroligt lärorikt, säger Andreas Öhman.

– Jag har fått blodad tand och håller faktiskt på själv nu med att skriva manus till en serie, säger han.

MAGDALENA BOMAN

Mats Ek blir professor

Regeringen tilldelar regissören, dansaren och koreografen Mats Ek hederstiteln Professors namn. Mats Ek har bland annat varit verksam vid Cullbergbaletten, Kungliga baletten, Dramaten och Stockholms Stadsteater, och internationellt haft uppdrag för Parisoperan och Nederlands Dans Theater.

– Genom sitt konstnärskap inom dansen och teatern har Mats Ek berikat den svenska och internationella scenkonsten, säger kulturminister Lena Adelsohn Liljeroth. Professors namn delas ut av regeringen för att belöna insatser utanför den akademiska världen som har stor folkbildande eller på annat sätt allmännyttig betydelse. Utmärkelsens historia går tillbaka till 1700-talet.

Alexander Kenny

Ur Kungliga Operans "Parsifal"

Ringborg får pris

Svenska Dagbladets operapris 2014 tilldelas dirigenten Patrik Ringborg för Parsifal på Kungliga Operan och Rhenguldet i Dalhalla. Sedan 2007 leder han både orkestern och svarar för den konstnärliga verksamheten vid operan i Kassel.

– På Kungliga Operan älskade jag att arbeta med Hovkapellet. Det var fantastiskt att se hur orkestern har utvecklats och hur öppen den är för nya idéer, säger Patrik Ringborg.

Enligt juryns motivering tilldelas han operapriset "för sin formidabla orkesterbehandling, som förgyllde det gångna Wagneråret".

– Jag är en av de sista svenska dirigenter som gått repetitörsvägen till jobbet och det är jag glad för. Det ger en enorm förståelse för sångarna och det sceniska, säger han till Svenska Dagbladet.

Tv-inspelning stoppas

Sveriges Televisions storsatsning på serien "Ängelby" har enligt Metro/TT stoppats eftersom den är en "logistisk katastrof", "toppstyrd av frånvarande chefer".

Det är oklart när tv-serien, som uppges ha en budget på 40 miljoner kronor, ska sändas. Beställare på SVT Drama, Christian Wikander säger att produktionsbolaget Tre Vänner inte klarat leveransplanen av serien och att:

– Då måste man ju skjuta upp den.

Takanen till Stockholms stadsteater

Göteborgs stadsteaters konstnärliga ledare sedan åtta år, Anna Takanen, blir ny teaterchef för Kulturhuset Stadsteatern i Stockholm. Hennes förordnande är på fem år och hon tillträder den 16 mars 2015, men inleder sitt arbete vid Kulturhuset Stadsteatern under hösten.

– Jag ser fram emot att medverka till det redan starka publikperspektivet på Kulturhuset Stadsteatern. En stor anledning till att jag tackade ja är ensemblen, den främsta i Sverige, säger hon. Anna Takanen är skådespelare och regissör och var under flera år verksam som skådespelare på Unga Klara.

Vill beröra och uppröra

Svenska Filminstitutet har utsett producenten Helen Ahlsson till ny konsulent för Moving Sweden, en treårig satsning där både nya och mer erfarna filmare får "tillfälle att utmana sitt gestaltande och utforska nya format". Redan 2006 utsåg Filminstitutet Helen Ahlsson till Producer on the Move vid Cannes filmfestival.

– Jag älskar att vara producent och har haft förmånen att jobba med några av Sveriges och Nordens intressantaste filmskapare. Det är en roll jag med stor säkerhet kommer att återvända till så småningom, men det här är ett för frestande erbjudande jag inte kunde motstå. Jag vill tillsammans med både nya och etablerade filmskapare beröra och uppröra den svenska filmpubliken, säger Helen Ahlsson.

Hon efterträder Andra Lasmanis.

Kilen blir Fri scen

Kulturhuset Stadsteaterns flyttar Fri scen – scenen för samarbetet med Stockholms fria grupper. Ny scen för Fri scen blir Kilen i Kulturhuset. Fri scen invigdes hösten 2012.

– Repertoaren på Fri scen är som vanligt blandad, och ett försök att spegla de fria gruppernas olika inriktningar. Nytt för den här hösten är de många gästspelen från Malmö och Göteborg, säger Fri Scens konstnärliga ledare Olof Hanson.

Cirkör-Malmö samarbetar

Cirkus Cirkör från Botkyrka i Stockholm firar sitt 20-årsjubileum med att iscensätta och 2015 ha premiär på en "gränsöverskridande samproduktion" med Malmö stadsteater. Arbetsnamnet är Borders.

Cirkus Cirkörs direktör Tilde Björfors säger att Cirkörs skapelse och etablering varit en hyllning till cirkusartistens överskridande av gränser, och att den nutida cirkusen är en konstform som utan gränser rör sig mellan olika nationaliteter.

– I västvärlden har vi fullt upp med att utmana varandra i att överstiga våra komfortzoner. På samma gång skyddar vi våra europeiska gränser hårdare än någonsin. I bakgrundsbruset till vardagsruset hörs rapporter om flyktingar i överfyllda båtar i jakten på frihet och trygghet.

Gentlemen i Toronto

Filmatiseringen av författaren Klas Östergrens kultroman från 1970-talet, Gentlemen, får premiär vid den internationella filmfestivalen i Toronto, Kanada. Mikael Marcimains nya långfilm deltar i sektionen Special Presentations. Vilket innebär att Sverige representeras av hela tre långfilmer och två kortfilmer på den prestigefyllda festivalen. Även Ruben Östlunds "Turist" och Roy Anderssons "En duva satt på en gren och funderade på tillvaron" visas på festivalen. Av 36 kortfilmer från hela världen har två svenska filmer antagits: den animerade dokumentärfilmen "German Shepherd" av Nils Bergendahl och dramakomedin "Knuffen" av My Sandström.

Fortsatt trögt för pensioner

Scen & film har i många artiklar rapporterat om regeringens ovilja och svårigheter med att få på plats ett nytt pensionssystem för scenkonstinstitutionerna. Parterna har gemensamt legat på regeringen för resurser för att kunna genomföra detta. Nu har regeringen gått med på att anslå 300 000 kronor för att täcka en del av de kostnaderna. Anslaget går till Svensk Scenkonst och kommer att göras tillgängligt för de fackliga organisationerna.

Norrlandsoperan firar 40 år och satsar stort

Från en hämndlysten Elektra, till kärlek och passion i nyskriven opera om Blanche & Marie. Norrlandsoperan firar 40 år med ett gigantiskt utomhusbygge och en storsatsning på kostymdrama under Umeå 2014 – husets två största produktioner någonsin.

– Vi har varit som en gräshoppsvärm, fått sno åt oss utrymme där det finns, säger Susanne Lidgren, kostymmästare på Norrlandsoperan.

Bild till höger:
Ingrid Tobiasson som
Klytaimnestra i "Elektra".

PREMIÄREN AV ELEKTRA står inför dörren när Scen & film besöker Norrlandsoperan. Något egentligt sommaruppehåll har det inte blivit i år med två så stora produktioner i antågande för den jubileumsfirande institutionen under kulturhuvudstadsåret.

– Vanligtvis gör vi en opera per säsong, men i våras blev det i stället en konsertant "Eugen Onegin" med Peter Mattei för att huset skulle kunna ladda inför höstens produktioner, fortsätter Susanne Lidgren medan hon vandrar runt på den gigantiska spelplatsen där Richard Strauss Elektra till kvällen har premiär på en före detta militär kaserngård.

Den 200 meter djupa och 40 meter breda scenen vetter mot ett skogsparti där ljusdesignern effektmässigt formar ett avlägset krigsskådespel. Det är mycket pyroteknik på scen. Det katalanska scenkonstkollektivet La Fura dels Baus har bjudits in för att göra den spektakulära inscensättningen och sångarna agerar från och till i åtta meter höga jättedockor, två styrda med hjälp av byggekranar. Ur nio containrar flyter blod ut över Agamemnons gravplats. En 100 meter lång gubbe har formats av grusmassorna. Blodmängderna motsvarar 2000-3000 döda ur Elektras familj, men representerar också allt det blod som flutit på kontinenten genom århundradena, liksom de krig som nu pågår just nu runt om oss, berättar regissören Carlus Padrissa i en videolänk på Norrlandsoperans hemsida.

– Vi har fått schakta upp tonvis med grus för att kunna forma Agamemnons gravplats. Det här liknar inget annat jag gjort på Norrlandsoperan, varje dag har vi stått inför nya utmaningar, säger Stefan Sandgren, scenmästare på Norrlandsoperan.

SENAST I MORSE VÄCKTES Stefan i ottan av ett akutsamtal om att han måste se till att stoppa utflödet av rödfärgat vatten i Tvärån – om detta möjligen var ett marknadsföringsknepp planerat inför premiären – så var det inget som staden önskade skulle ske igen.

– Det var dessvärre inget knepp utan ett rent missöde, haha. Det är bara livsmedelsfärg, inget farligt alls. Vi hade ordnat med infiltration till avloppet, men det var tydligen inte tillräckligt. Idag har vi fått se till att nio tankbilar kommer för att suga upp allt vatten från spelplan direkt efter föreställningen. De får arbeta till klockan 02.00 på natten. Vattnet kan ju inte ligga kvar på spelplatsen för då brister fördämningarna vi byggt. De ska pumpa ut vattnet på en åker istället, säger Stefan.

Först skulle de specialkonstruerade containrarna bara fyllas en gång per föreställning, men så beslutade man sig för att förstärka den visuella upplevelsen – och släppa ut allt vatten från alla containrar både inledningsvis och vid slutet.

– Vi har byggt vallar runt vissa delar av scenen eftersom för-

Mats Bäcker

Orestes stora stålställning och scenarbetarna i sina brandsäkra kinesiska skyddskläder.

Emil Nyström

Susanne Lidgren

dämningen brast. Vi fick cementera. Vattnet är ju närmare 30–40 centimeter djupt närmast gradängen, berättar Stefan.

Det innebär att alla solister och alla 40-talet statister måste ha vådräcker på sig under sina kostymer. Och inte nog med det. De flesta hade selar på sig också eftersom statisterna hänger ut från Elektras mamma – Klytaimnestras ståldocka – i form av en pyramidal mänsklig tusenfoting.

– Vi trodde först att statisterna bara skulle stå i stålkonstruktionen men de springer runt på spelplatsen och våtsockorna slits sönder. De är för tunna, vi har lagt in sportsulor för att det ska finnas mer att gå på, säger Susanne Lidgren.

Kjolarna till de åtta meter höga dockorna har sytts upp i Spanien av kostymdesignern Clara Sullà, men färdigställets i Sverige

– ett jobb som visade sig mer omfattande än man från början anat.

– Det var inget skräddarjobb precis och hamnade på rekvisitaavdelningen. Kjolarna skulle dekoreras med slangar, kablar och tuber och det krävdes mer starka nypor och tänger. Rekvisitan anställde två personer extra för att kapa och montera rören på kjolarna, berättar Susanne Lidgren.

UPPSÄTTNINGEN HADE VARIT helt omöjlig för Norrlandsoperan att göra på egen hand, utan stöd från Umeå 2014, och produktionen ligger helt utanför institutionens vanliga budget. Norrlandsoperan bidrar endast i form av sin anställda personal.

– Det har varit en tuff vår för oss, men också väldigt roligt. Vi är ju trångbodda och gör allt större och större produktioner. Mer än vad vi egentligen klarar. Det saknas repetitionsutrymmen, övningsrum och antalet loger är begränsat. Så vi slåss om de utrymmen som finns. Vi har tryckt in de 200 kostymerna till Blanche och Marie överallt där vi kommit åt. Vi har vissa problem

Ingrid Tobiasson, som Klytaimnestra och Ingela Brimberg som Elektra tillsammans med de många statisterna.

med att göra så här stora produktioner, men vi lyckas trots allt. Kanske skickar det fel signaler till politikerna, det är ju viktigt att de förstår att vi har ett större uppdrag än vad vi egentligen klarar av. Vi är bara fem anställda på kostym och sväller två gånger om året. Det finns ju begränsningar i hur många man kan vara här samtidigt. Logistiken blir otroligt viktig, säger Susanne Lidgren.

NORRLANDSOPERAN HAR GENOM ÅREN blivit allt duktigare på att effektivisera arbetet, påpekar hon. Det är stor skillnad från 90-talet då skräddarna vanligtvis hade en massa övertid efter en produktion.

– Den största utmaningen med båda dessa produktioner har varit tiden. Att få fram saker och ting i rätt tid. Vi åkte ner till Stockholm och provade ut storlekar i april för att kunna ha kostymerna färdiga i tid.

Till scenteknikerna som kör fram Orestes höga dockställning behövdes brandsäkra kläder på grund av all pyroteknik. Susan-

ne sökte med ljus och lykta efter silverfärgade kläder med huvor och hamnade till slut i Kina där hon fick ett bra pris på kostymerna – problemet var att det kinesiska nyåret fördröjde leveranserna rejält. I Tyskland skulle dräkterna kostat tio gånger mer. Till slut kom de kinesiska kläderna men med en förfärlig lukt. Impregnerat med något – förmodligen inte så hälsosamt.

– Vi har vädrat kläderna sedan mars månad!

Efter en handfull föreställningar med Elektra står Blanche och Marie på tur med hela fem kostymbyten för kören. Annsofie Ny-

Mysan Adamec kollar in kostymer i en av logerna.

Emil Nyström

Turbaner gjorda av modisten Mysan Adamec (bilden till höger), en av de anställda på kostymavdelningen.

berg, en av dem som varit längst på Norrlandsoperan, har designat kostymerna. Historien utspelar sig kring förra sekelskiftet, och kostymerna är tidstroga.

– Men berättelsen ska ju inte bara vara realistisk. Vi vill ju gjuta liv i dramat, finna kontaktpunkter med nuet, hitta ett formspråk som är läsbart för oss idag, så att det inte blir mossigt, dammigt och gammeldags, säger Annsofie Nyberg.

Blanche och Marie är en nyskriven opera av Mats Larsson Gothe och Maria Sundqvist som regisseras av Elisabet Ljungar. Operan är baserad på P.O. Enquists roman med samma namn. I centrum står Blanche Wittman, en gång världens mest kända hysteripatient och Marie Curie, dubbel Nobelpristagare, men utstött och skandaliserad på grund av sin kärlek till en gift man. I boken och i operan jobbar Blanche som Maries assistent, samtidigt som Marie får sitt andra Nobelpris för sin upptäckt av ämnet radium. Kärlekens innersta väsen ska gestaltas under radiumstrålningens förtärande kraft. Annsofi Nyberg har gjort om kören till vilddjur, en bild av folkmassornas föraktfulla hån mot Nobelpristagaren som brutit mot de sociala reglerna.

– Vi har några förhöjda drömsekvenser, som när kören för-

vandlas till vilddjur i form av råttor, hundar och rovdjur.

Det är ett stort och påkostat kostymdrama. Den kostymansvarige Maria Öhgren Hedberg har fått leta fram tyger från alla tänkbara håll i världen som Indien, Kina, USA och Tyskland.

– Det är känslomässigt färgade kostymer, väldigt överdrivna men tidstroga berättelsen, säger hon.

Både kostymavdelningen och scentekniken har fått jobba för högtryck i och med dessa två produktioner. Elektra har inneburit mycket övertid för scenmästaren och den före detta byggledaren Stefan Sandgren, som fått ägna sommaren åt extrapersonal, bulldozers, traktorer och inhyrda kranförare på utomhusscenen. En vecka har scentekniken på sig att återställa kaserngårdens parkeringsplats. Det jobbet slipper Stefan som kastar sig direkt in i nästa produktion.

– Blanche och Marie blir som en lätt sommarbris i jämförelse med Elektra. Men det har varit ett roligt och utmanande jobb, avslutar Stefan Sandgren.

MAGDALENA BOMAN

Emil Nyström

Emil Nyström

Arbetsmiljö inom film i fokus

Filminspelningar ska bli säkrare och arbetsmiljön bättre. Nytt projekt ska höja ribban.

DET SKA BLI BÄTTRE arbetsmiljö och säkerhet vid filminspelningar. Det är målet med uppdraget som Teaterförbundet tillsammans med arbetsgivareparten Medieföretagen gett Prevent, en samägdd organisation och expert på hälsofrämjande arbetsmiljöarbete.

Till upptaktsseminariet "Men så här har vi alltid gjort" på Filmhuset i Stockholm hade Prevent tillsammans med Film & Tv-producenterna bjudit in vd:ar, producenter, produktionsledare med flera. Intresset var stort, ett 40-tal kom för att diskutera lagstiftning, regler och säkerhet vid film-, tv- och reklamfilmsinspelningar.

Seminariet leddes av de erfarna filmarbetarna China Åhlander och Kalle Persson som tog upp alltifrån lagar och regler till frågor om ansvar och delegering och delade generöst med sig av exempel från verkligheten.

Prevents projekt kommer att pågå fram till årsskiftet 2015/2016.

Redan till det kommande årsskiftet är ambitionen att presentera det första steget av tre i ett utbildningsprogram: 30 minuter e-learning om arbetsmiljö på hemsidan. Det följs sedan upp av övningar och klassrumsutbildning. En bok om arbetsmiljö är vidare under produktion, och ska fungera som både kurslitteratur och uppslagsbok.

GENOM ATT ABONNERA på Prevents nyhetsbrev får du fortlopande reda på när nya verktyg finns att ta del av.

Prevents projektledare för arbetsmiljö inom filmproduktion, Charlotte Wikholm var mycket nöjd med uppslutningen vid seminariet och sammanfattade projektet i mottot:

– Vi gör din arbetsdag bättre.

Frågorna vid seminariet var många och diskussionerna långa. Att viljan finns att ha en bra arbetsmiljö vid inspelning och en säkerhet som följer arbetsmiljölagstiftningen var inte att ta miste på.

Fortlopande kommer Prevent att lägga ut användbara verktyg till hjälp i det dagliga filmproduktionsarbetet på sin hemsida.

GERT LUNDSTEDT

Besök Prevents hemsida:

prevent.se/filmproduktion

Anmäl dig till nyhetsbrevet genom att

mejla: filmproduktion@prevent.se

KULTURPOLITIK

Handbok till en ny kulturminister

TILL YTAN ÄR DET IDAG mycket lite som skiljer de olika partierna åt när det gäller kulturpolitiken. Sverigedemokraterna är det enda parti som sticker ut med sin tydliga nationalistiska hållning, det är alltså dit man måste vända sig om man vill ha något annat. Det är egentligen märkligt då kulturpolitiken ställer alla de stora ideologiska konflikterna på sin spets. I de olika partiernas kulturpolitiska program finns många vackra och förvillande lika ord om demokrati, barnkultur, kreativitet, nyskapande och mångfald. Ord som de flesta kan skriva under på. Men vad menar de egentligen? Vilken kraft är de beredda att lägga bakom dem? Skulle vi ta dessa ord på allvar och söka en politik som svarar mot kulturpolitikens idag, kommer alla högt ställda ambitioner att tvinga oss ner till den egentliga frågan: vad är meningen med samhället? Med våra liv.

Idag, i arbetslinjens Sverige och i hela västvärlden, har den ekonomiska tillväxten blivit vårt enda mål och vår allt överskuggande mening. Detta för att vi sedan ska ha råd att fixa de andra detaljerna som demokrati, miljö, välfärd och kultur. Det är att börja i fel ände. Politiken just nu håller på att fastna där: med tillväxten som mål, troende sig vara maktlös om inte detta uppfylls först. Detta trots att kulturen i sig ju bär på en annan berättelse, ett större löfte.

Under ett par månader har jag tillsammans med Mats Söder-

lund på uppdrag av Katalys tagit fram en handbok för en ny kulturminister. Vi väljer här att lämna målet om ekonomisk tillväxt en stund, vi kanske ändå inom kort kan tvingas revidera detta och finna andra sätt att skapa och mäta välbefinnande.

Boken är alltså inte något försök att mästra eller sätta sig över den förda politiken. Vi vet hur det är när man sitter med ansvar. Hur lite tid och möjlighet det ges att tänka fritt. Utanför sin tids givna sanningar. Utanför nästa budgetår eller kanske på sin höjd sin mandatperiod. Som konstnärer har vi nu, med den tankens frihet vi äger och den kunskap vi besitter, tagit oss den tiden. Vi har styckat upp detta politikområde i vad vi för tillfället anser vara dess huvudsakliga problemområden, samt lagt fram förslag på möjliga lösningar. Inte för att dessa nödvändigtvis är de rätta men för att vi är övertygade om att man ibland måste syna saker på ett nytt sätt och ställa nya frågor. Vi vill höja möjlighetshorisonten helt enkelt, för att komma vidare. För att kunna utvecklas. Det behöver kulturpolitiken – liksom alla andra politikområden. På samma sätt som samhället i stort och vi människor.

STINA OSCARSON

Det fackliga idéinstitutet Katalys släpper skriften "Handbok för en ny kulturminister" på bokmässan i Göteborg i slutet av september.

I september firar Trappan 10 år och passar då på att byta namn till Kulturakademin/Trappan.

Trappan firar 10 år och byter namn

KULTURAKADEMIN/TRAPPAN vilket är ett nytt namn på verksamheten, har i tio år erbjudit kompetensutveckling för scen, ton, film och tv. Några prioriterade områden är genus- och normkritiska perspektiv samt jämställdhet. Som exempel på framgångsrika kurser genom åren nämner verksamhetens ordförande Ulla Svedin dem i film för skådespelare.

– I dag ser man många fler skådespelare i tv-tablåerna när det kommer till västproducerade dramer, säger Ulla Svedin.

Framgångsreceptet med Trappan tror hon stavas ett bra, regionalt samarbete som har gjort den allt mindre beroende av enbart EU-bidrag.

– Vi har haft Västra Götaland-regionen med oss från start. Dessutom täcker vi

hela Västsverige eftersom Teater Halland är med. I dag är runt 19 verksamheter från hela scen-, ton- och filmområdet representerade i ledningsgruppen.

Men om det bara går upp för Trappan, så finns det i nuläget ingen fortsättning för de EU-bidragsberoende Kulturkraftsprojekten i Skåne och Stockholm.

– Alla tidigare projekt är nu avslutade, men i samarbete med Trygghetsrådet, TRS, som har varit huvudman för Kulturkraft och i samarbete med Svensk Scenkonst, Symf och Film- & Tv-producenterna arbetar vi brett med att rädda verksamheten. Dels genom att få igång ett nationellt EU-projekt, dels genom att försöka upprätthålla de regionala. För Stockholms del har vi lämnat in en ansökan till

Stockholms läns landsting. Vi arbetar också för att kollektivavtalsreglera verksamheten, men det går trögt, säger förbundsdirektör Jaan Kolk på Teaterförbundet.

Nu är kassakistan helt tom?

– Ja. Denna typ av EU-bidrag som vi får går i cykler, så den gamla kassakistan är tom. Huruvida det finns något i en ny återstår att se. Det vi jobbar med nu är i princip planeringsverksamhet. Däremot lär det inte bli så mycket konkreta kompetensutvecklingsprojekt under hösten.

Namnbytet sker för att slippa bli sammanblandad med restaurang Trappan som också ligger vid Järntorget i Göteborg.

YLVA LAGERCRANTZ SPINDLER

Frilansare får stöd till karriärväxling

På Trygghetsrådet TRS skräddarsys en möjlighet till ny jobbstart för den som behöver. Det gäller även frilansare och tillfälligt anställda.

VID ARBETSBRIST OCH ibland ohälsa ska anställda få möjlighet att hitta nya vägar in på arbetsmarknaden. Det är arbetstagar- och arbetsgivarorganisationerna överens om i kollektivavtal. Verksamheten för detta sköts av Trygghetsrådet, en stiftelse facken äger tillsammans med arbetsgivarerna – inom kultursektorn är motsvarigheten Trygghetsrådet TRS.

Få frilansare känner dock till att även de kan få hjälp av TRS. För genom Teaterförbundets kollektivavtal med Svensk Scenkonst, Teater- och Danscentrum har även frilansare både möjlighet att bredda sin karriär, och hitta ett nytt arbete med trygg och säker inkomst. Däremot finns i dagsläget ingen sådan överenskommelse för den som arbetar inom film och tv.

– Frilansare och tillfälligt anställda omfattas också, säger Helene Bergstedt, vd på TRS. Kriteriet är att under fem år sammanlagt ha arbetat 18 månader hos en arbetsgivare ansluten till TRS.

Vilket de flesta frilansare gjort.

– Och växlar du mellan en scenkonstinstitution och en fri grupp får du räkna ihop tiden. Det behöver inte vara sammanhängande 18 månader utan sammanlagt 18 månader.

När ska en frilansare vända sig till TRS?

– Om du känner att du har svårt att försörja dig. För att du kanske inte orkar med ett osäkert liv utan vill göra något annat, eller komplettera med något mer stadigvarande. Då är det viktigt att veta att du kan få stöd.

Vad kan frilansare få för stöd?

– Till karriärväxling eller ett arbete där du bygger vidare på dina kunskaper och erfarenheter. Ovanligt är inte att fortsätta med sitt yrke som exempelvis skådespelare parallellt med att man utvecklar en karriär på ett annat område.

Vilket stöd ger TRS?

– Alla får träffa en personlig rådgivare som hjälper till med att komma fram till vilka dina erfarenheter och kunskaper är idag, och vad du kan utveckla dem till.

Vad du kan göra framöver och var det finns en arbetsmarknad att försörja sig på.

Stöd ges till karriärväxling – som ofta är kombinerad med studier – även studieresättning kan ges under begränsad tid, liksom ersättning för kursavgifter och studielitteratur.

Hur lång process är det?

– Man kan få stöd i två år, men snittet är ett år.

Och det ska leda till ett arbete?

– Det kan vara väldigt olika saker. En skådespelare blev polis, dansare har vidareutbildat sig till pedagoger.

En sak vill Helene Bergstedt särskilt understryka:

– Vi på TRS är flexibla, obyråkratiska och vi är ingen myndighet.

GERT LUNDSTEDT

I det här numret av Scen och Film finns en broschyr som presenterar TRS verksamhet.

Auditions – framtidens arbetsförmedling

Det blir allt vanligare med auditions. Därför gäller det att vässa sig i auditionsteknik. Nu finns det förslag om att Teaterförbundet ska utveckla en auditionteknik för sina medlemmar.

Sveriges regissörsförening pläderade på Riksstämman i somras för en utbildning.

REGISSÖREN OCH ÖVERSÄTTAREN Edward Buffalo Bromberg, även projektledare för Riksteaterns dramatikprojekt Länk, har länge slagits för att utbilda svenska regissörer och skådespelare i auditionteknik. Han var den som skrev underlag för motionen inför Teaterförbundets stämma i somras.

– Auditions är ett sätt att bemöta de förändringar som har skett på framför allt teatersidan med allt färre fasta ensembler. Förr fick regissören i samråd med teaterchefen "sin" ensemble. Nu fyller teatrar på allt-

mer med frilansare, och som regissör är det inte möjligt att själv springa runt och träffa skådespelare på alla teatrar i landet.

På frågan om vad som utmärker en dålig audition berättar han hur en vän och kollega i USA har varit med om att regissören inte

ens har varit närvarande, utan bara en producent med en videokamera uppriggad i en vanlig kontorsmiljö.

– Det kan vara så taffligt. Jag tror att det är bra om skådespelaren ändå får spela upp lite av en scen och kanske få några sidor av manus i förväg.

På vilket sätt kan Teaterförbundet hjälpa till med auditions?

– Vi kanske kan skaffa fram pengar tillsammans för att kunna ta in pedagoger från exempelvis England och anordna utbildningar i auditionteknik, både för regissörer och skådespelare. Det är viktigt att vi inom förbundet diskuterar etiska riktlinjer med både regi- och skådespelaravdelningen närvarande. En sådan regel skulle kunna vara att regissören alltid ska vara närvarande under en audition.

Vad tycker du annars om att vi alltmer går mot ett auditionklimat i Sverige?

– Det är både negativt och positivt. Längre har det varit så att

Lars Sundstrand

Bild ur Göteborgsoperans uppsättning av "A chorus line" 2003.

de som har gått Teaterhögskolan har fått praktik på en teater och de som har fått roller har fått det genom ett slags stängda workshops. De som fått sin utbildning hos fria grupper eller utomlands har haft det mycket svårare att slå sig in. Jag tror auditions kan öppna upp marknaden. Samtidigt är det förstås en stor förlust att ensemblerna är på väg att försvinna.

SKÅDESPELAREN MALIN ALM gick ut Teaterhögskolan i Malmö 1997 och har bland annat jobbat på Stockholms stadsteater, Riksteatern, Ung Scen Öst och Teater Komet. Hon har erfarenhet från såväl film- som teaterauditions. När det gäller teaterauditions så ser hon hur de har ökat i Sverige på senare år, men också att kvaliteten skiftar.

En bra audition beskriver hon som professionell, välorganiserad och där skådespelaren blir respektfullt bemött.

– Det har funkade bra när jag fått jobba utifrån den pjäs jag söker till, och fått en förelagd scen att förbereda sig på. Det innebär att jag fått chansen att visa min kompetens och kunnat jobba ihop med en regissör.

MOTSATSEN TILL DET, är vad Malin Alm beskriver som en uppvisningssituation, ett slags sälj dig själv-tendens. Den blir alltmer utbredd och där man som skådespelare mer blir bedömd som ett objekt än som en potentiell medarbetare. Personligen föredrar hon ändå auditions framför exempelvis showcase eller en så kallad Speed dating.

– Det blir mer som att presentera sig i en paketerad form.

I en bra organiserad audition tror Malin Alm att skådespelaren kan få en större chans att visa sitt register, men den kan också

bidra till att minska nepotism inom branschen.

– Jag var på en audition på Riksteatern för ett par år sedan där jag kände en del av det konstnärliga teamet och tyckte först att det var onödigt med en audition. De borde ju veta vad jag kunde! Men när jag sedan fick rollen kändes det bra att ha blivit bedömd utifrån mitt arbete och inte på grund av mina kontakter, vilket annars är vanligt.

Att Teaterförbundet skulle kunna hjälpa till med att styra upp auditions tycker hon är en bra idé.

– Men det är viktigt att det sker i dialog mellan skådespelare, regissörer och producenter. Hur ser då en bra audition ut? Det är lätt att endast följa amerikanska mallar, men hur hittar vi den

optimala modellen för oss anpassade efter svenska villkor?

SEDAN TIO ÅR JOBBAR JAMES LUND som musikalartist. I våras kunde han ses i "Sweeney Todd" på Stockholms stadsteater. Just nu repeterar han Harrison med flera roller i "Chicago" på samma teater.

Han sitter också i Musikalavdelningens styrelse som i höst för första gången anordnar en audition för sina medlem-

Bild ur filmen "A chorus line"

mar. Det sker under Kulturmässan i Malmö som äger rum den 20 oktober och som för andra året i rad ger plats för denna typ av mötesplats mellan teaterchefer, regissörer, producenter och artister. I år har man bjudit in Musikalavdelningen som arrangörer.

– Vi tackade genast ja eftersom vi länge har tänkt att själva anordna en audition, men utan att ha hittat ett bra sammanhang. Vi kommer att bjuda in alla medlemmar i musiklavdelningen att söka till den och hoppas att det är något vi kan utveckla i framtiden.

Vad tycker du är utmärkande för en bra audition inom musiklavbranschen?

– Den ska vara välplanerad, artisten ska få bra information om

var den ska sjunga och när den ska sjunga. Själva administrationen kring en audition känns också väldigt viktig. Och att det finns bra pianister! Det finns inget som sabbar en väl förberedd audition så mycket som en dålig pianist kan göra!

Upplever du att det har blivit vanligare i Sverige med auditions i takt med att vi går mot en alltmer säljande entreprenörsroll inom scenkonsten?

– Nej, det kan jag inte påstå. Ungefär 99,9 procent av alla musikalartister är ju frilansare så inom vår bransch har det alltid varit så. Det kanske finns max fyra fast anställda musikalartister i hela Sverige, så det är klart att marknadsföra sig själv genom bland annat auditions är redan vanligt.

YLVA LAGERCRANTZ SPINDLER

Isabelle och Cecilia Ödenqvist

Gruppen Gruppen, med Bianca Kronlöf, Nina Haber och Elin Söderquist har gjort en egen kartläggning av den svenska teatern, pjäsen hade premiär den 3 juni 2014 på Folkteatern i Göteborg.

I förra Scen & film skrev opponenter och idéhistorikern Sven Eric Liedman att han saknade en teoretisk plattform i Ulf Fribergs avhandling. Nu svarar Friberg.

Forskning enda möjlighet till konstnärlig kritik

KONSTNÄRLIG FORSKNING tar sin utgångspunkt i den konstnärliga processen och verksamheten. Forskningen, som kan beröra alla konstarter, är praktikbaserad och inkluderar en intellektuell reflektion för att utveckla ny kunskap. Resultatet från konstnärlig forskning redovisas vanligen i både gestaltande och skriftlig form. Så lyder vetenskapsrådets definition av konstnärlig forskning.

Jag skulle vilja tillägga; den konstnärliga forskningen är idag en möjlighet till försök, misslyckanden, kritisk granskning i och av konstnärliga processer i en samhällelig kontext.

Den konstnärliga forskningen är och måste vara ett myller av beskrivning och tolkningar där beprövade teoribildningar används i nya djärva – och för vissa – oortodoxa former och konstellationer.

Den akademiska konstnärliga forskningen består till stor del av att beskriva och ompröva tyst kunskap – som exempelvis skådespelarens hantverk – ett sätt att erfara erfarenheten och, för egen del, stå i konsten och försöka se om den.

Under de dryga fem år då avhandlingstexten format sig kanske både den och jag blivit det som Michel Foucault kallar ett monster; någon som står utanför diskursen och säger det som inte kan eller får sägas. Om så, gör jag detta med stolthet och med ödmjuk vetskap om att vi är många, och

antalet monster ser ut att bli fler. Så alla ni som larmar och gör er till, förenen eder!

MIN AVHANDLING med titeln "Den kapitalistiska skådespelaren" beskriver det marknadsanpassade spel som varje skådespelare numer tvingas agera i, något som går utanför både klassanalys och semantik.

Skådespelare tvingas värna den egna karriären för att få jobb, och det innebär främst att synas över den grå kulturarbetarmassan. Att synas oberoende hur eller varför har på ett paradoxalt sätt blivit viktigt för ens karriär, sitt varumärke.

Hur ser egentligen relationen ut mellan individen och kollektivet på teatern och hur flexibla och synliga måste vi göra oss för att platsa i den kapitalistiska kulturen?

TEATERFÄLTET HAR UNDER lång tid levt upp till den rörlighet som kulturens maktbärande krävt. Men det är ett stort misstag att inte problematisera de maktstrukturer som vävs i skuggan av ottrygga anställningsformer.

Viktigaste frågan för mig i skrivprocessen har varit; hur påverkar detta skådespelarens hantverk? Detta försöker jag avtacka och använda som medel en subjektiv blick både i teori och praktik. Liedman må vara en av de tyngsta auktoriteterna inom idéhistoria, men inom konstnärlig forskning är han – mindre meriterad, vil-

ket får hans kritik i förra numret av Scen och film att halta.

Det är grovt och smålakt i ena änden och väl förtjust i den andra. "Frågan är hur väl han framför sin roll", skriver Liedman retoriskt. Svaret är att: Jag inte spelar någon roll, möjligtvis det jag skriver.

Skådespelare över hela Sverige, oberoende av anställning, borde kunna känna sig fria att uttrycka både positiv och negativ kritik kring sin arbetsplats och sin yrkesutövning. Idag är det inte så.

Skådespelaren är sitt eget instrument, osäkerhet på arbetsplatsen tenderar att smitta av sig till yrkesutövningen. Mycket av yrkesstolthet och status har under de senaste decennierna gått förlorad.

Något som jag vill kalla informell makt – detta innebär kontroll och inflytande kring sin yrkesutövning – har drastisk minskat för skådespelaren.

Jag har använt min plats i akademien för att utreda hur de samhälleliga förändringarna har påverkat teatern både som konstform och organisation.

Den akademiska plattformen är hart när den enda position från vilken kritik fortfarande är möjlig. Detta måste skyndsamt förändras, för konstens skull.

ULF FRIBERG

Skådespelare, regissör, filosofie doktor i scenisk gestaltning.

Två dramatiska förnyare då och nu

FÖRFATTAREN OCH POETEN Erik Beckman (1935–1995) är lika välkänd som han är okänd som dramatiker. Det trots att han skrev ett 20-tal dramer och hörspel för huvudsakligen Radioteatern.

Beckmans litterära blandstil och experimentella hållning gjorde att han ansågs svår som författare, även som dramatiker. Forskaren Teddy Hultberg gör ett försök

att i boken Erik Beckman i etern nansera bilden av Beckman. Genom en grundlig och kronologisk genomgång av dramatiken, med tyngdpunkten på debutdramat Vem-du-är och vad-vi-kan-tillsammans, (bifogas som både manus och cd av radioteateruppsättningen från 1969) sätter Teddy

Hultberg inte bara in Beckmans dramatik i författarskapet som helhet utan lyfter också fram hans respektlösa hållning till dramatiken. Själv ansåg sig Beckman sakna "sinne" för att bli dramatiker, och tyckte bara om Brechts dramatik.

Däremot saknade han inte sinne för en både spännande och uppfriskande integritet i förhållandet till konventioner, form och innehåll, vilket tydligt hörs på den medskickade cd:n.

EN ANNAN KONSTNÄR med en inspirerande och fångslande hållning till dramatiken – i det här fallet Strindbergs dramatik – är skådespelerskan Anna Pettersson.

I den senaste upplagan av Strindbergs-sällskapets årsbok Strindbergiana skriver hon under rubriken Fröken Julie på Strindbergs Intima Teater om sin omtalade och i fyra världsdelar spelade uppsättning av Fröken Julie.

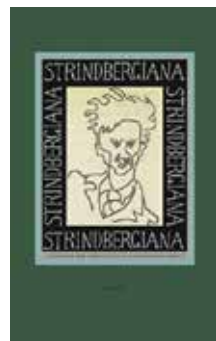
Fröken Julie, upptäckte Anna Petters-

son, var när hon gestaltades fast i klichéer och schabloner och en naturalistisk spelstil. Genom grannliga arbete kommer hon fram till att i Fröken Julie var Strindberg nyskapande, men att teaterns konventioner gjort dramat omodernt.

Med hjälp av kamera och brechtiansk anda, störningsmoment och perspektivbyte skapar hon en ny Fröken Julie och spelar själv pjäsens alla roller. Bara att läsa Anna Petterssons skildring av arbetet med Strindbergs drama väcker nyfikenhet.

Den som sedan i likhet med mig själv ännu inte sett uppsättningen kan se fram emot nästa års turné runt om i landet.

GERT LUNSTEDT

Söker du arbetslöshetsersättning och fakturerar via faktureringsbolag?

Om du tar uppdrag utan att vara anställd ska vi bedöma om vi ska tillämpa reglerna för anställda eller företagare i ditt ärende. Därför gör vi en bedömning av om du är självständig eller osjälvständig i förhållande till din/dina uppdragsgivare.

Om du tar tillfälliga uppdrag som du fakturerar för under tid du får ersättning är det viktigt att du får ett avtal/kontrakt med din uppdragsgivare, det vill säga den du utför arbete åt. Vi på a-kassan behöver det för att göra en bedömning av om du kommer att betraktas som anställd eller företagare.

Vid avslutat uppdrag fyller faktureringsbolaget i ett Arbetsgivarintyg som du ska lämna till oss.

I arbetslöshetsförsäkringen jämföras en osjälvständig uppdragstagare med en anställd och en självständig uppdragstagare med en företagare. För den som huvudsakligen har varit företagare finns ingen möjlighet att kombinera

arbetslöshetsersättning med egen verksamhet, med vissa undantag.

På www.unionensakassa.se kan du läsa mer om villkoren för ersättning, eller hör av dig till oss på Kultursektionen, **0770-77 77 88**, vardagar klockan 9.00-11.00, knappval 4.

UNIONEN
A-KASSAN

"Texten är alltid det centrala"

I somras regisserade han *The Sound of Music* i Karlstad. Nyligen satte han på sig översättarhatten och la sista handen vid *Doktor Zjivago* i Malmö.

Erik Fägerborn rör sig på gränsen mellan två motsatta konstnärsroller.

HAN ÄR EN UTPRÄGLAD musikarbetare. Rent formellt har han regisserat fler uppsättningar än han gjort översättningar. Men efter en tjugo år lång karriär, med många omtalade översättaruppdrag, möts han fortfarande då och då av höjda ögonbryn när han nämner sina regiarbeten.

– Regi var det jag drömde om. Där har jag följt en mer traditionell utveckling: läringskap, assistentjobb och sedan egna projekt. Det finns ingen liknande ingångsstrukt

tur för översättare. Min utgjordes av ett livligt språkintresse, en rad hobbyöversättningar sedan tidig ålder och en bananskalsartad

Klara Nilsson, Peter Gröning i *The Sound of Music* på Scalateatern i Karlstad 2014.

tillfällighet som gav mitt första professionella uppdrag. Att det råkade sammanfalla med den nutida svenska musikalvärldens explosion i början av 1990-talet var en ännu större, men lika lyckosam, slump, säger Erik Fägerborn.

Den arbetsprocess han utformat sedan dess går ut på att han vill ha absolut fokus som översättare medan han vill ha fullständig kreativ frihet och kommunikation som regissör. Men texten kommer först i båda fallen.

– Oavsett om jag är regissör eller översättare är arbetet med texten helt centralt för mig. Jag är inte en sådan översättare som lämnar en färdig produkt vid deadline och låter det stanna där. Jag vill gärna vara med i diskussionerna inför uppsättningen, även under repetitionerna så att jag kan anpassa texten efter det

Anneli Rantinen Lundberg

övriga teamets arbete och vice versa. I andra fall har jag bara librettot och klaverutdraget att arbeta med. Då blir jag av nödvång mer bokstavstrogen mot källtexten. Om det sedan uppstår situationer – det gör det alltid – där man måste kompromissa måste valen utfalla till källtextens fördel.

NÄR DET GÄLLER ÖVERSÄTTNING har han en del konkreta principer för hur han arbetar:

– Jag försöker att vara så trogen originalet jag kan. Inte bokstavligt, men jag försöker till exempel vara lyhörd för språkets rytm i dialoger. Sångtexter är ju en annan sak: där måste man ständigt kompromissa. Å andra sidan skäms jag om jag måste lägga till en not, vilket händer kanske två gånger i varje manus. Jag

vill inte ändra melodin, vilket är en princip som är väldigt svår att hålla sig till i de verk där musiken skrivits efter texten och därför är måttsydd till originalspråket, säger Erik.

Han undviker omvänd ordföljd. Sångtexter han skriver ska kunna läsas som repliker och låta bra:

– Jag kämpar hårt för att behålla rimstrukturer, inre rim, alliterationer och andra språkliga stödpunkter som originalförfattarna lagt in. Jag förvånas av hur lite förståelse för sådant jag möter bland dem jag arbetar med, både som översättare eller regissör. Det blir ett kompromissande där också: jag kanske får ge en sångare ett par rader där ”mig” rimmar med ”dig” för att det är fina vokaler att sjunga på men kan då samtidigt få möjligheten att använda något klurigt någon annanstans.

Lena Dahlman, Mikael Samuelson i föreställningen "Zorba" som översattes och regisserades av Erik Fägerborn för Sjöfleooperan 2009.

ÖVERSÄTTARENS FRÄMSTA UPPGIFT är ju att så långt det är möjligt vara obrottsligt lojal mot verkets skapare och hens avsikter och försvara dem. Och i värsta fall hjälpa skaparen på traven och förbättra originalets svagheter i sin svenska text. Hur som helst är översättaren där för verkets egen skull.

– Den utgångspunkten är inte alls lika vanlig för en regissör. I Sverige är snarast motsatsen regel. Det finns alltid rum för omtolkning.

Utomlands finns en tradition att låta regin vara lite mindre påträngande i musikalerna än den brukar vara i Sverige. Man litar, lite tillspetsat, mer på att verkets skapare visste vad de höll på med.

– Annars är jag en varm vän av samarbete och tycker bäst om när de kreativa impulserna i ett team får flöda åt alla håll. Scenografen kanske har en toppenidé till en knivig textrad jag fastnat på samtidigt som jag, fastän jag inte kan utföra den, kanske har ett värdefullt uppslag till koreografin. Och så vidare, säger Erik.

Detsamma gäller oavsett vilken roll han har i den kreativa processen. När den är regissörens menar Erik att han ser både för-

och nackdelar med att ha översatt det material som ska sättas upp. Och att inte ha gjort det:

– Att komma direkt från översättningsarbetet in i regiproces- sen gör ju att man redan från början har verket i ryggmärgen på ett sätt som man, om man bara regisserar, i bästa fall kan ha i slutet av en repperiod. Samtidigt kan det vara skönt att komma till ett verk med nya, ofärgade tankar utan den där översättningsin- gången.

Det är ingen tillfällighet att översättargärningen ofta förefal- ler lite frikopplad från det övriga arbetet. Det mesta slitet görs i många fall långt innan uppsättningen får fast form och det är inte ovanligt att varken översättaren eller översättningen i sig används som en dynamisk resurs i arbetet när produktion och re- petitioner väl sätter i gång. Det finns ett besläktat problem även framför scenen.

– Det är inte precis så att publiken mangrant ställer sig upp och ropar "Gud vilken spirituellt text!" eller att de kommer till en musikaluppsättning, tittar i programmet och säger "Jaha, det är

Leif Ojäv

den översättaren. Då blir det något fyndigt!”. Publiken lyssnar på musiken och tittar på scenbilden. Det språkliga kommer tyvärr långt ner på prioriteringslistan, säger Erik.

Men varför då?

– Jag har inte gjort några akademiska studier på området. Men så här tror jag: i Sverige har det länge varit så att seriös scenkonst ska ha realistisk dialog. Utan sång. Förhöjelse göra sig icke besvär. Karlgerhardskt klur och Povelskt ramlande var idel underhållning, lätt och oväsentligt, och skulle inte blandas ihop med verk med allvarligare anspråk. De svenska teaterhusens länge undermåliga ljudanläggningar och, i någon mån, det ovana förhållandet till förhöjelse som den nämnda realismivern fostrade hos svenska artister under mycket lång tid kan säkert också ha bidragit. Musikaltexter tappade snart i både relevans och, dessvärre, kvalitet, tror Erik.

SAMTALET GLIDER VIA TALET om klassiska musikaler och ordfyndigheter över på *The Sound of Music* i Karlstad. Erik Fäger-

born hade översatt verket redan för GöteborgsOperans uppsättning 2003 och återvänt till det vid några tillfällen därefter, men den här gången blev speciell.

– Det här var första gången jag regisserat en av mina egna översättningar utan att gå direkt från översättarbordet till registolen. Det innebar att jag kunde ha konceptionsverktygen framme direkt och till och med skälla lite på den där översättarknösen för att det fanns saker jag ville ändra.

Men vem vinner om översättar-Erik och regissör-Erik kommer i konflikt?

– Översättaren vinner alltid på sätt och vis. I min värld finns det ingenting som kan rädda en dålig text. Man kan så klart aldrig toppretera hela tiden genom ett libretto men det går aldrig att regissera bort en svaghet i en text. Det är bara att ta en match till med orden, avslutar Erik Fägerborn.

Dags att söka Smalbensstipendiet 2014!

Smalbensstipendiefonden instiftades 2012 för att utdela ett återkommande stipendium till den eller dem som med teatrala medel utdelar en välriktad spark mot smalbenen på all slags diskriminering.

Fondens stipendium på 10 000 kr utdelas i november 2014.

Ansökningstid 15 september — 15 oktober 2014

Frågor som ska besvaras i ansökan

1. Beskriv så konkret du/ni kan dina/era visioner, vad du/ni vill uppnå?
2. Beskriv så konkret du/ni kan vad du/ni vill göra om du/ni får stipendiet?
3. Redogör för dina/era kompetenser och erfarenheter i relation till det du/ni vill genomföra.

Fondens styrelse utgörs av Sofia Berg Böhm, Farnaz Arbabi, Jimmy Endeley och Stefan Böhm. Styrelsen kommer att granska och bedöma inkommande ansökningar samt utse stipendiat.

2013 års stipendium tilldelades Dimen Abdulla, student vid Stockholms Dramatiska Högskola för att utveckla monologen "På alla fyra", en rasande, festlig, konstnärligt medveten, stark och välbyggd uppgörelse med både etniskt, klass- och könsförtryck.

Scenkonst Sörmland söker Musikproducent

Sista ansökningsdag: 21 september 2014

Läs mer om tjänsten på
www.landstingetsormland.se/jobb

En del av Landstinget Sörmland

Byteatern Kalmar Länsteater

söker

**Kostymtecknare/Skräddare
/Tillskärare**

byteatern.se

BYTEATERN
KALMAR LÄNSTEATER

0480 - 496940

SWEDSTAGE 2014

För andra gången kommer vi att tillsammans med ASSITEJ anordna Swedstage! Årets upplaga äger rum den 2–4 november på olika scener i Stockholm.

Swedstage är ett showcase där vi presenterar svenska föreställningar för internationella festivalarrangörer, turnéläggare, scenkonstchefer etc. I år kommer showcaset också att innehålla en presentation av svenska dramatiker och ny svensk dramatik.

Syftet med Swedstage är att skapa ett fönster för svenska producenter för att visa upp verk som är möjliga för internationella turnéer och gästspel.

Den 3 november kommer vi att anordna ett mingel där alla våra medlemmar har möjlighet att träffa de internationella gästerna. Inbjudan kommer skickas ut i oktober.

All information om Swedstage 2014 finns på www.swedstage.se.

PS. Glöm inte att det fortfarande går att nominera föreställningar till Scenkonstbiennalen 2015. Läs mer på www.scenkonstbiennalen.se.

Focus:WORK

Temadag om
SCENKONST PÅ (O)LIKA VILLKOR
24 SEPT / NORRKÖPING

Vem bestämmer *vem*
som får ta plats på scen
- **Gör du?**

Program och anmälan
www.sharemusic.se/focuswork

**SHAREMUSIC
SWEDEN**

www.sharemusic.se

KONSTNÄRSNÄMNDEN

Utllysningar inom teater, film och dans

PROJEKT BIDRAG

Sista ansökningsdag 16/10, digital ansökan 21/10

INTERNATIONELLT KULTURUTBYTE RESEBIDRAG

Enbart dans:

STUDIOSTIPENDIUM i Stockholm

VISTELSESTIPENDIER i Berlin & New York

Sista ansökningsdag 5/11, digital ansökan 10/11

Konstnärsnämnden stödjer professionella konstnärers arbete, utveckling och internationella kontakter och håller sig underrättad om konstnärernas ekonomiska och sociala villkor.

08-506 550 00

www.konstnarsnamnden.se

Dramaten söker tre chefer med goda ledaregenskaper

Dramaten är Sveriges nationalscen med uppdrag att framföra såväl klassisk som nyskriven svensk och utländsk dramatik. Varje år ger vi cirka 1 000 föreställningar för omkring 300 000 personer. Antalet årsanställda uppgår till närmare 320, och vi har 55 olika yrken representerade på teatern. Dramaten är ett statligt aktiebolag med en styrelse som utses av regeringen.

Marie-Louise Ekman är teaterchef sedan 2009. Läs mer på www.dramaten.se

Scenteknisk chef

Vi söker en stabil och entusiasmerande ledare med teknisk inriktning. Du är ansvarig för det scentekniska arbetet på våra sju scener och leder utvecklingsarbetet på avdelningen.

Scenchef

Vi söker dig med scenteknisk kompetens och erfarenhet av personalledning. Som scenchef leder du arbetet på en av Dramatens scener.

Sektionsansvarig för sufflörer

Vi söker en chef med erfarenhet av planeringsarbete. I rollen ingår dels personalansvar för våra sufflörer och dels arbete med Dramatens planering av repetitioner, föreställningar och andra evenemang.

Läs mer på vår hemsida: <http://www.dramaten.se/Om-Dramaten/Lediga-tjanster/>

DRAMATEN

Förbundsnytt

Avtalet med Medieföretagen för film och tv

Det enda större kollektivavtal för 2014 som ännu inte är färdigförhandlat är avtalet med Medieföretagen för film och tv. Detta trots att det nuvarande avtalet löpte ut redan vid årsskiftet 2013/14.

Avtalet har blockerats främst av frågor kring den upphovsrättsliga regleringen men det finns också viktiga frågor kring arbetstiderna. Förbundets avtalsdelegation för film-avtalet hade ett möte den 20 augusti för att diskutera förhandlingsläget. Inriktningen är att nå ett avslut på förhandlingarna senast i mitten av oktober. För förbundet är det inte acceptabelt med en ytterligare fördröjning.

Aktuell information om förhandlingarna läggs ut på förbundets webbplats. Förhandlingsansvariga på kansliet är Lars Åström, Madeleine Wagemyr och Ulf Mårtens.

Frilansare – ta vara på dina möjligheter

Teaterförbundet har samlat råd och tips för frilansande egenföretagare under en egen avdelning på hemsidan. Där kan man läsa om vad man bör tänka på när man startar och driver ett eget företag.

– En växande andel av Teaterförbundets medlemmar är egna företagare eller kombinatorer, det vill säga varvar egenföretagande med anställningar. Vi ser det som en prioriterad uppgift att utveckla stödet till dessa medlemsgrupper, säger Jaan Kolk, förbundsdirektör.

På sidan finns avsnitt om hur man skriver avtal och hur man kan resonera

när man tar betalt, om moms på kulturområdet, om försäkringar och pensioner med mera. Vid förbundets riksstämma i juni fattades ett beslut om att permanenta ett särskilt råd för egenföretagare. Under hösten planeras ett antal frukostseminarier och utbildningar riktat till egenföretagare. Se annons här intill.

Vad händer i jouren?

Teaterförbundets medlemsjour har hittills i år svarat på 564 jourmejl och 1082 jour-samtal från er medlemmar. Det rör allt ifrån lön, arbetstider, royalty till frågor om arbetsmiljö. Har du frågor om lön, kontrakt, avtal eller annat som rör din arbetssituation: kontakta Teaterförbundets medlemsjour på 08-441 13 00 eller jour@teaterforbundet.se

Regionråden får nya namn

Riksstämman tog, efter en motion från Regionråd Väst, beslut om att Teaterförbundets regionråd ska byta namn. Detta för att förtydliga vad regionråden är gentemot omvärlden. Regionråden heter i fortsättningen Teaterförbundet region Norr, Teaterförbundet region Väst, Teaterförbundet region Stockholm och Teaterförbundet region Syd. Regionråden ska även i fortsättningen bevaka, följa upp och agera i frågor rörande den regionala scen- och filmpolitiken, arbetsmarknadsfrågor och kompetensutveckling.

Utöver dessa områden har regionråden i uppdrag att i samspel med förbundet centralt bevaka och agera i frågor som är av regional betydelse. Samtidigt beslöt Riksstämman att inte gå vidare med bildandet av fler regionråd. Istället kan man jobba med regionala kontaktpersoner i övriga mindre regioner/län. Är du intresserad av det som händer i din region i frågor som rör scen- och filmpolitik och vill engagera dig – hör av dig till sara.andersson@teaterforbundet.se.

Känner du din yrkesavdelning?

Alla medlemmar i Teaterförbundet tillhör någon av förbundets 15 yrkesavdelningar. Dessa arbetar med frågor som rör yrket, men också med arbetsmarknads-, kultur- och utbildningspolitiska frågor. En viktig roll för yrkesavdelningarna är att nominera personer som sitter med i förhandlingsdelegationerna när Teaterförbundet förhandlar om nya kollektivavtal. Ta kontakt med din yrkesavdelning om du har frågor, idéer eller vill veta mer!

Medlemsannonser

Uthyres i Lissabon: Liten lägenhet (2 rok) i centrala Lissabon – Alfama – uthyres för kortare och längre perioder. Allt inklusive internet, kabeltv. Kontakta Solveig Nordlund 0734-411825 eller torromfilm@telia.com

Uthyres Frankrike: Lägenhet med 7 badkar uthyres veckovis för workshops, inspiration eller träning. Lägenheten ligger i en liten bergsby omgiven av fantastisk natur att ströva/springa/cykla/rida i. För mer info, ring: Lisa , 070-7576890

Folder från TRS

Med detta nummer följer en folder med information från TRS, det trygghetsråd som många av Teaterförbundets medlemmar är knutna till genom kollektivavtalen. TRS kan bland annat ge stöd till de som funderat på att bredda sin karriär eller byta yrke, inom eller utom branschen. För att få ta del av stödet måste du ha varit anställd i minst 18 månader hos en eller flera arbetsgivare som tillhör Svensk Scenkonst, Teatercentrum eller Danscentrum.

Anställningstiden behöver inte vara sammanhängande och även frilansare som inte arbetar genom eget företag kan få stöd. Läs mer om detta i foldern eller ta kontakt med TRS för att höra vad som gäller.

Teaterförbundet / för scen och film

Förbundsstyrelsen

Verkställande utskott: Anna Carlson (skådespelare) ordförande, Minna Krook (koreograf), vice ordförande, Thomas Nording (scen tekniker), Peter Schildt (filmregissör), Theresé Hörnqvist (producent).

Övriga ledamöter: Måns Clausen (skådespelare), Ulrika Dalenstam (administratör), Robert Forsman (tekniker), Zofi Nilsson (scenograf), Simon Norrthon (skådespelare), Daniel Norgren Jensen (dansare), Martyna Lisowska (musikalartist), Inga Onn (skådespelare), Pontus Plaenge (skådespelare/regissör), Annika Stödborg (maskdesign film).

Kontakt: Förbundsstyrelsens e-postadresser finns på webben under fliken förbundet/organisationen.

Teaterförbundets kansli:

Besöksadress: Kaplansbacken 2A
Postadress: Box 127 10, 112 94 Stockholm.
Telefon: 08-441 13 00
Öppettider: Vardagar: 9.00–16.30

E-post: info@teaterforbundet.se
Hemsida: www.teaterforbundet.se
facebook.com/teaterforbundet
twitter.com/teaterforbundet

Förbundsnytt

På de här sidorna kan du läsa om vad som är på gång inom förbundet. På teaterforbundet.se hittar du mer information och fler nyheter. Har du tips för sidorna mejla ase.axberg@teaterforbundet.se

FRUKOST FÖR EGENFÖRETAGARE

VÄLKOMMEN PÅ FRUKOSTMÖTEN
24 SEPTEMBER & 16 OKTOBER

24 SEPTEMBER: ATT TA BETALT

Stefan Moberg, regissör och egenföretagare,
föreläser om hur du tar betalt som egenföretagare.

16 OKTOBER: EGENFÖRETAGARE OCH FÖRSÄKRINGAR

Folksam och Förenade Liv berättar mer om hur du
kan försäkra dig som egenföretagare.

Frukost serveras från 8.30. Mötet börjar 9.00.

Mötena äger rum på Teaterförbundet i "Stallet",
Kaplansbacken 2A i Stockholm.

Anmälan till mimi@teaterforbundet.se
Skriv "Frukost" och datumet i ämnesraden.

TITLAR, KOMPETENSER OCH ARBETS- UPPGIFTER INOM LJUD, LJUS, MASK

Vad skiljer en maskör från en maskassistent?
Vad gör en belysningsmästare som inte en
ljusdesigner gör? Vad skiljer en ljudtekniker från
en ljudtekniker eller en kompositör?

Hjälp oss reda ut titlar, kompetenser och
arbetsuppgifter. Mejla dina synpunkter och
idéer eller varför inte din titel och en beskrivning
av din kompetens och arbetsuppgifter till
tf.avd115@gmail.com.

MÖTE 29 SEPTEMBER KL 17.00

Eller, ännu hellre, kom på mötet i avdelning
115:s regi (alla är välkomna, inte bara
våra medlemmar) som hålls i Stallet på
Kaplansbacken 2 i Stockholm kl 17:00 den
29 september. Det blir pizza och vin så osa gärna
till adressen ovan senast 25 september.
Sprid gärna det här till intresserade kollegor.

Välkomna!

Teaterförbundet
/ Ljus/Ljud/Maskavdelningen

Kalendarium

- 22 sep **Utbildning för styrelsemedlemmar**
Facklig utbildning för nya och gamla medlemmar i
yrkesavdelningarnas styrelser. (Teaterförbundet)
- 23 sep **Teaterns hus och föreställningens rum**
Föreläsning med Robert Lyons. (Trappan)
- 24 sep **Att ta betalt**
Frukostmöte för egenföretagare i Teaterförbundet
(Teaterförbundet)
- 29 sep **Bild och rörelse i Community dans**
För dansare och koreografer (Trappan)
- 29 sep **Shakespeare-sörja**
– tio dagars workshop med Iwar Wiklander
(TeaterAlliansen)
- 29 sep **Titlar, kompetens och arbetsuppgifter**
inom ljud, ljus och mask. Möte i Stockholm
(Ljus, Ljud, Maskavdelningen i Teaterförbundet)
- 07 okt **Studiobar 2014**
Studiobar är en unik mässa och mötesplats
för dig på teknik- och produktionsidan inom
tv, film, musik och event. Hangaren Subtopia, Alby
- 12 okt **Yrkesavdelningskonferens**
Två dagars konferens för Teaterförbundets samtliga
yrkesavdelningar. (Teaterförbundet)
- 13 okt **Röstarbete utgående från
Shakespearetexter** Med Nadine George –
Arbete med monologer (TeaterAlliansen)
- 16 okt **Egenföretagare och försäkringar**
Frukostmöte för egenföretagare
i Teaterförbundet med Förenade Liv. (Teaterförbundet)
- 20 okt **Audition för musikalartister**
i samband med Kulturmässan i Malmö. Arrangeras
av Musikalartistavdelningen i Teaterförbundet
- 20 okt **Röstarbete utgående från
Shakespearetexter.** Med Nadine George –
Arbete med dialoger. (TeaterAlliansen)
- 27 okt **Relaxation in Action**
– att prestera under press med Tony Grahm
Tre dagars kurs för skådespelare, musiker, sångare
och dansare. (Trappan)
- 03 nov **ABC i teaterregi**
– för nyfikna skådespelare med Kia Berglund
(TeaterAlliansen)
- 04 nov **Föreläsning – Vad såg du för nå't?**
Om att beskriva och tolka en föreställning med
Robert Lyons. En föreläsning för administrativ
och teknisk personal inom scen, ton, film och tv.
(Trappan)
- 24 nov **Att frigöra sin röst**
Fem dagars workshop med Ana Laan
(Teateralliansen)

DET FÖRLÄNGDA FILMAVTALET

Gång på gång har äldre filmavtal förlängts. Krav på att ersätta avtalsmodellen med en helstatlig filmpolitik har förts på tal sedan 1970-talet. Nu är det tydligare än någonsin att filmavtalet spelat ut sin roll. Filmproducenterna och regionala filmproduktionscentra har sagt upp nuvarande filmavtal. Med 2013 års filmavtal skulle alla krafter omedelbart sättas in för att i god tid skapa en ny filmpolitik. Och vad händer? Kulturdepartementet har lagt fram en förstudie om filmpolitiken efter 2015, även där talas det om förlängning av 2013 års avtal. Kommer vi någonsin bort från avtalsmodellen?

1963 års filmavtal

Det första filmavtalet undertecknades den 6 mars 1963 och skulle gälla till den 30 juni 1983. En översyn av filmpolitiken inleddes 1977. Det fick till följd att staten sa upp avtalet och tog upp förhandlingar med film- och videobranschen. Förhandlingarna resulterade i ett nytt avtal 1982.

2000 års filmavtal

Skulle gälla till 31 december 2004. Kulturdepartementet meddelade att förhandlingar ska inledas under 2003 för att undvika ytterligare övergångsår. Trots detta förlängdes avtalet till utgången av 2005.

2006 års filmavtal

Skulle gälla till 31 december 2010. MTG, Kanal 5 och C-More kom in som nya avtalsparter. 2008 fick Mats Svegfors i uppdrag att lämna förslag till en ny filmpolitik som skulle träda i kraft efter 2010. Avtalet förlängdes med två år till utgången av 2012.

2013 års filmavtal

2011 fick Lennart Foss i uppdrag att förhandla fram ett nytt avtal. Hösten 2012 undertecknades 2013 års avtal, som gäller till utgången av 2015.

1993 års finansieringsavtal

Skulle gälla till 31 december 1998. SVT och TV 4 blev avtalsparter. Moms infördes på filmområdet, vilket föranledde videobranschen att säga upp avtalet. Övriga parter enades om att förlänga avtalet till 1999 års utgång.

1982 års film- och videoavtal

Avtalet skulle gälla till 30 juni 1991. Parterna beslutade att förlänga avtalet till utgången av år 1992.

1963

Förlängt avtal

2000

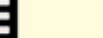
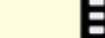
Förlängt avtal

2006

Förlängt avtal

2013

Översyn

1982

1977